

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 28.7.2004
KOM(2004) 523 endelig

**BERETNING FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET
OG EUROPA-PARLAMENTET**

om gennemførelse af den makrofinansielle bistand til tredjelande i 2003

DA

DA

FORKORTELSESLISTE

CAMEL	Capital, assets, management, earnings, liquidity (parametre, der anvendes i international bank-rating)
CBA	Currency Board Arrangement, currency board-ordning
CØEL	Central- og østeuropæiske lande
FPI	Forbrugerprisindeks
DEM	Tyske mark
EF	Det Europæiske Fællesskab
EFF	Extended Fund Facility, udvidet finansieringsfacilitet
EIB	Den Europæiske Investeringsbank
ESAF	Enhanced Structural Adjustment Facility, udvidet strukturtilpasningsfacilitet
EU	Den Europæiske Union
EUR	Euro
FDI	Udenlandske direkte investeringer
FESAL	Financial and Enterprise Structural Adjustment Loan, strukturtilpasningslån til finans- og erhvervssektoren
FOREX	Fremmed valuta
FRY	Forbundsrepublikken Jugoslavien
FYROM	Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien
BNP	Bruttonationalprodukt
IFI	International Financial Institutions, internationale finansieringsinstitutioner
IMF	Den Internationale Valutafond
MFA	Makrofinansiel bistand
NUS	Nye uafhængige stater
PRGF	Fattigdomsbekæmpelses- og vækstfacilitet (tidl. ESAF)
SAA	Stabiliserings- og associeringsaftale
SAF	Structural Adjustment Facility, strukturtilpasningsfacilitet
SBA	Standby-arrangement
SOE	State Owned Enterprise, statsejet virksomhed
USD	US-dollar
Moms	Merværdiafgift
WTO	Verdenshandelsorganisationen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forkortelsesliste	2
I. INDLEDNING	5
II. SAMLET BILLEDE	6
1. Baggrund	6
2. Makrofinansiel bistand i 2003	6
A) Nye afgørelser	6
B) Udbetalinger	6
C) Tilbagebetalinger og ikke udbetalte beløb	7
3. Udvikling og geografisk fordeling af den makrofinansielle bistand	7
4. Byrdefordeling	14
III. Armenien	14
1. Resumé	14
2. Makroøkonomiske resultater	15
3. Strukturreformer	16
4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	17
IV. Bosnien-Hercegovina	20
1. Resumé	20
2. Makroøkonomiske resultater	20
3. Strukturreformer	21
4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	22
V. Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien	25
1. Resumé	25
2. Makroøkonomiske resultater	25
3. Strukturreformer	26
4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	27
VI. Georgien	30
1. Resumé	30
2. Makroøkonomiske resultater	30
3. Strukturreformer	31

4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	32
VII.	Moldova	34
1.	Resumé	34
2.	Makroøkonomiske resultater	34
3.	Strukturreformer	35
4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	36
VIII.	Rumænien	38
1.	Resumé	38
2.	Makroøkonomiske resultater	38
3.	Strukturreformer	40
4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	42
IX.	Serbien og Montenegro	45
1.	Resumé	45
2.	Makroøkonomiske resultater	45
3.	Strukturreformer	46
4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	48
X.	Tadsjikistan	50
1.	Resumé	50
2.	Makroøkonomiske resultater	50
3.	Strukturreformer	51
4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	52
XI.	Ukraine	54
1.	Resumé	54
2.	Makroøkonomiske resultater	54
3.	Strukturreformer	55
4.	Gennemførelse af den makrofinansielle bistand	57
XII.	Påbegyndte transaktioner: Albanien	60

BILAG 61

I. INDLEDNING

I denne beretning vurderes den økonomiske situation, reformprocessen og udsigterne for de lande, der i 2003 modtog makrofinansiel bistand. Der lægges særlig vægt på landenes opfyldelse af de betingelser vedrørende økonomiske og strukturelle reformer, der er knyttet til bistanden.

I kapitel II gives en oversigt over EU's makrofinansielle bistand til tredjelande med en historisk baggrund, en sammenfatning af transaktionerne i 2003 og en analyse af byrdefordelingen mellem de internationale donorgrupper.

I de følgende kapitler diskuteres den økonomiske situation i de lande, som Rådet enten har besluttet at yde ny makrofinansiel bistand, eller som modtog udbetalinger inden for rammerne af transaktioner, der var besluttet tidligere, eller som stadig var i gang i 2003.

I overensstemmelse med anbefalingerne i Revisionsrettens særberetning fra marts 2002 er der lagt særlig vægt på de relevante aspekter af overgangsprocessen og på gennemførelsen af strukturreformer i modtagerlandene. Fremskridt i den henseende viser også, i hvilken grad de tilsvarende økonomisk-politiske betingelser, der er knyttet til EU's makrofinansielle bistand, er opfyldt.

I forbindelse med Rettens anbefalinger om forbedring af den økonomiske forvaltning i modtagerlandene planlægger Kommissionen desuden at foretage operationelle vurderinger af deres finansielle kredsløb og kontroller vedrørende den makrofinansielle bistand. Med henblik herpå har man udvalgt et revisionsfirma efter et åbent udbud, og der blev underskrevet en rammekontrakt i 2003.

Desuden vil eksterne konsulenter udføre udvalgte, grundige ex post-evalueringer for at måle den makrofinansielle bistands virkninger i de relevante lande.

Denne beretning fremlægges i overensstemmelse med Rådets afgørelser om EU's makrofinansielle bistand eller ekstraordinære finansielle bistand til tredjelande og er en opfølgning på de beretninger, der er blevet fremlagt i de foregående år¹.

Bilag 1 indeholder den fulde oversigt over de makrofinansielle bistandstransaktioner, som Rådet har truffet beslutning om, samt de hertil svarende udbetalinger frem til udgangen af 2003. Bilag 2 indeholder en sammenfatning af den makrofinansielle bistand, der er ydet af bilaterale og multilaterale donorer til lande, som har modtaget makrofinansiel bistand fra EU.

¹ Jf. følgende meddelelser fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet med titlen "Beretning om den makrofinansielle bistand til tredjelande":

KOM(1992) 400 af 16. september 1992.

KOM(1994) 229 af 7. juni 1994.

KOM(1995) 572 af 27. november 1995.

KOM(1996) 695 af 8. januar 1997.

KOM(1998) 3 af 3. januar 1998.

KOM(1999) 580 af 15. november 1999.

KOM(2000) 682 af 27. oktober 2000.

KOM(2001) 288 af 1. juni 2001.

KOM(2002) 352 af 11. juli 2002.

KOM(2003) 444 af 24. juli 2003.

Endelig indeholder bilag 3 nogle udvalgte makroøkonomiske indikatorer for modtagerlandene.

II. SAMLET BILLEDE

1. Baggrund

Gennem den makrofinansielle bistand støtter man modtagerlandenes politiske og økonomiske reformbestrebelse, som implementeres i tilknytning til støtteprogrammer fra IMF og Verdensbanken. Transaktionerne omfatter stadigvæk et sæt principper, som Rådet bekræftede i sine konklusioner af 8. oktober 2002, og som understreger bistandens ekstraordinære karakter, dens komplementaritet til midler fra IFI og de makroøkonomiske betingelser, der er knyttet til bistanden. EU's makrofinansielle bistand har især støttet modtagerlandenes bestræbelser på at gennemføre økonomiske reformer og strukturelle ændringer. I snæver koordinering med IMF og Verdensbanken er bistanden blevet anvendt til at fremme foranstaltninger, der er skræddersyet til særlige landebehov med den overordnede målsætning at stabilisere den finansielle situation og indføre markedsorienterede økonomier. Kommissionen implementerer bistanden i samråd med Det Økonomiske og Finansielle Udvalg.

2. Makrofinansiell bistand i 2003

I de foregående år var den makrofinansielle bistand til landene på Balkan allerede blevet forøget, idet Rådet havde vedtaget otte forskellige transaktioner i perioden 2000-2002 til henholdsvis Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Kosovo, Montenegro, Bosnien, Serbien og Montenegro. Denne tendens fortsatte i 2003, da der blev ydet supplerende makrofinansiell bistand til Serbien og Montenegro. Dermed er landene på Balkan de største modtagere af makrofinansiell bistand med nye afgørelser om op til i alt 708 mio. EUR i perioden 2000-2003.

A) Nye afgørelser

a. Den 25. november 2003 besluttede Rådet at yde Serbien og Montenegro supplerende makrofinansiell bistand på op til 70 mio. EUR, omfattende et lån på op til 25 mio. EUR og gavebistand på op til 45 mio. EUR, hvorved den samlede bistand i henhold til Rådets afgørelse (2002/882/EF) steg til 200 mio. EUR (heraf 120 mio. EUR i gavebistand).

b. Den 23. december 2003 vedtog Kommissionen et forslag om at yde makrofinansiell bistand til Albanien på op til 25 mio. EUR (omfattende et lån på op til 9 mio. EUR og gavebistand på op til 16 mio. EUR). Forslaget ventes vedtaget af Rådet i andet kvartal af 2004.

c. Rådet vedtog ingen afgørelser vedrørende NUS i 2003.

B) Udbetalinger

Udbetalingerne af makrofinansiell bistand beløb sig til i alt 203 mio. EUR, heraf 85 mio. EUR i gavebistand og 118 mio. EUR i form af lån.

Gavebistanden omfattede 7 mio. EUR til Tadsjikistan, 25 mio. EUR til Bosnien (heraf blev 15 mio. EUR udbetalt på grundlag af procedurer, som blev indledt i 2002, men afsluttet i begyndelsen af 2003), 18 mio. EUR til Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien og 35 mio. EUR til Serbien og Montenegro.

Udbetalingerne af lån omfattede 50 mio. EUR til Rumænien, 28 mio. EUR til Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien og 40 mio. EUR til Serbien og Montenegro.

C) Tilbagebetalinger og ikke udbetalte beløb

For nogle makrofinansielle bistandstransaktioner, som blev besluttet i første halvdel af 1990'erne, er det fulde beløb ikke blevet udbetalt som oprindeligt planlagt. Dette skyldes enten forbedrede eksterne finansielle vilkår (Ungarn, de baltiske lande, Slovakiet, Algeriet) eller et vanskeligt økonomisk og politisk klima (Albanien, Belarus). I disse tilfælde er udbetalingen af de resterende trancher ikke længere programmeret. Hvad angår de nyligt vedtagne transaktioner har der i nogle tilfælde været forsinkelser i udbetalingerne på grund af en opbremsning i reformprocessen (Rumænien og Georgien). Hvad angår Moldova og Ukraine, har ændrede omstændigheder fået Kommissionen til at genoverveje betingelserne for de nuværende bistandstransaktioner og ændre dem i 2002 som nævnt i den foregående beretning. Man har foreslået en tilsvarende fremgangsmåde for Albanien vedkommende.

Sidste kolonne i bilag 1 viser ikke udbetalte, udestående, afbrudte eller annullerede beløb.

3. Udvikling og geografisk fordeling af den makrofinansielle bistand

EU's makrofinansielle bistand har til formål at støtte den makroøkonomiske stabilisering i modtagerlandene og mindske disses betalingsbalance- (og budget-) problemer. Bistanden er også et nyttigt middel til at fremme strukturreformer. I årenes løb er det antal lande, som det ville være hensigtsmæssigt for EU at yde en sådan støtte, vokset, da et stigende antal lande med grænser til EU stod over for betalingsbalanceproblemer og forpligtede sig til at gennemføre stramme økonomiske reformprogrammer. Dette resulterede i en forskydning i den geografiske balance i bistanden i forhold til de første år, hvor de fleste modtagerlande var lande i Central- og Østeuropa. Som følge af konflikterne i Vestbalkan, især Kosovo-konflikten i 1999, og den politiske udvikling i Serbien og Montenegro (tidligere FRY) var der i rådsafgørelserne i 1999-2003 en klar tendens til en relativ forhøjelse af den makrofinansielle bistand til Balkanlandene.

De fem afgørelser om makrofinansiell bistand, der blev truffet i 2002-2003, vedrørte traditionel betalingsbalancestøtte, og fire omfattede gavebistand.

Et særkende ved afgørelserne i perioden 2000-2003 er netop gavebistandens betydelige andel af det samlede beløb: 42 % i stedet for 6 % i perioden 1990-1999. Den nye fordeling mellem gavebistand/långivning i bistandspakkerne afspejler EU-instansernes vurdering af modtagerlandenes relative fattigdom og begrænsede tilbagebetalingsevne. Som bemærket allerede i 2000 og 2001 tager den makrofinansielle bistand ikke alene sigte på at fremme en makroøkonomisk stabilisering, den spiller også en yderst nyttig rolle som støtte for strukturreformprogrammerne i modtagerlandene. Den makrofinansielle bistand er konsekvent blevet kombineret med bistanden under PHARE/ISPA, TACIS og CARDS-programmerne for at styrke den institutionelle kapacitet, som var af afgørende betydning for en vellykket gennemførelse af strukturreformprocessen.

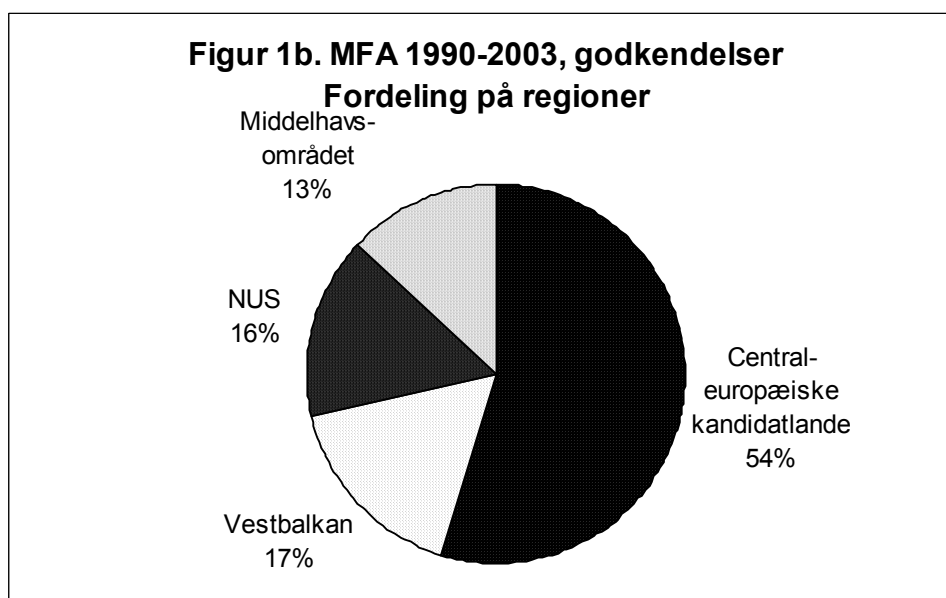
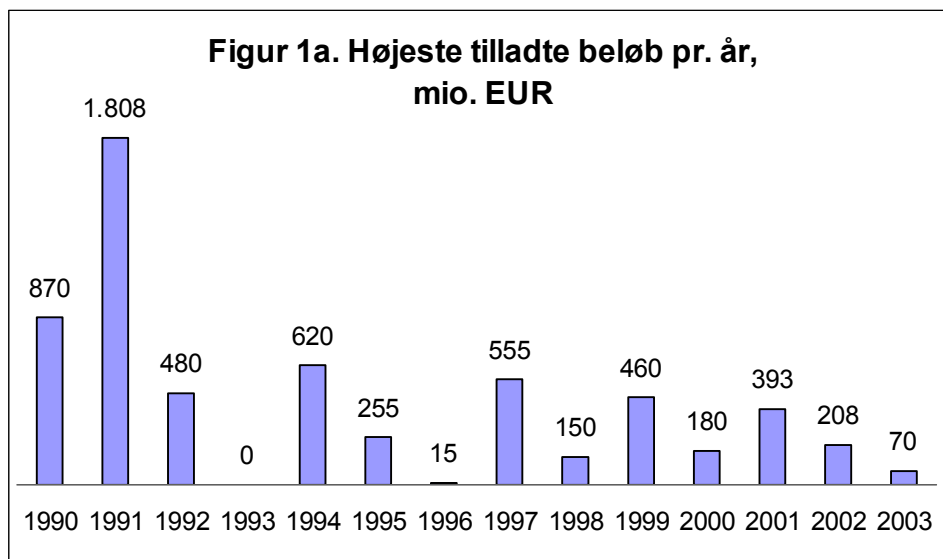
Tabel 1 og 2 og de ledsagende figurer 1a og 2a understreger den makrofinansielle EU-bistands ekstraordinære karakter. De mest omfattende makrofinansielle bistandstransaktioner blev besluttet og gennemført i årene umiddelbart efter ændringerne i de politiske og økonomiske systemer i de central- og østeuropæiske lande. Derefter afspejler udsvingene i den makrofinansielle bistand det forhold, at der er truffet beslutninger fra sag til sag efter en vurdering af den makroøkonomiske situation og det resterende behov for ekstern finansiering i de potentielle modtagerlande. Figur 1a vedrørende **nettobeløb for transaktioner** i hele perioden fra 1990 til 2003 (i alt ca. 6 mia. EUR) og figur 2a vedrørende faktisk udbetalte beløb (til i alt 5 mia. EUR) viser en betydelig koncentration af bistanden på CØE-kandidatlandene (omkring 55 % af den samlede makrofinansielle bistand inden for de sidste 14 år). Den makrofinansielle bistand til disse lande blev dog gradvis udfaset i takt med landenes fremskridt i den makroøkonomiske tilpasnings- og reformproces. I den senere tid er der hovedsagelig ydet makrofinansiell bistand til de vestlige Balkanlande (63,5 % af transaktionerne fra 1999-2002 og 83 % i perioden 2000-2003) og en række NUS, som er lavindkomstlande. Den relativt lave bistand til Middelhavslandene (12 % af de samlede godkendte beløb, men ingen ny godkendelse siden 1996) skal ses på baggrund af de andre former for makroøkonomisk støtte (navnlig MEDA-strukturtilpasningsfaciliteterne), der er stillet til rådighed for disse lande.

Tabel 1. Makrofinansiel bistand, 1990-2003
Højeste tilladte beløb, mio. EUR

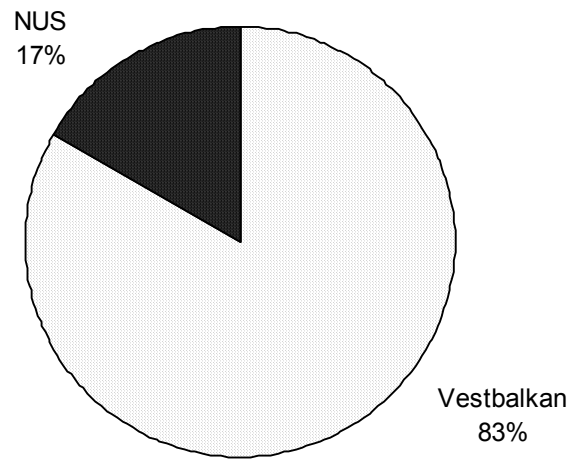
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Efter region														
Centraleuropæiske kandidatlande	870	1.220	410		255			250		300				
Vestbalkan			70		35			40		160	55	393	190	70
NUS					130	255	15	265	150		125			
Middelhavsområdet		588			200									
Godkendte beløb i alt	870	1.808	480	0	620	255	15	555	150	460	180	393	208	70
heraf ren gavebistand		28	70		35			95		70	90	168	130	45
											Kosovo (35)		Serbien og Montenegro	Serbien og Montenegro
											Montenegro FYROM (18)		Montenegro	Montenegro
							Armenien og Georgien			Bosnien (40)	Tadsjikistan (35)	Serbien og Montenegro (120)	Bosnien (40)	(45)
		Rente-subsidier til Israel	Albanien		Albanien			(95)			FYROM (30)	Moldova (15)	Kosovo (30)	(b)

(a) nettobeløb under hensyntagen til (b) og for Ukraine et nyt lån på 110 mio. EUR samtidig med annulleringen af 92 mio. EUR af lånet på 150 mio. EUR, som blev besluttet i 1998.

(b) tilskud på 15 mio. EUR og samtidig annullering af lånet på 15 mio. EUR, som blev vedtaget i 2000

Figur 1c. MFA 2000-2003, godkendelser
Fordeling på regioner

Udbetalinger, mio EUR

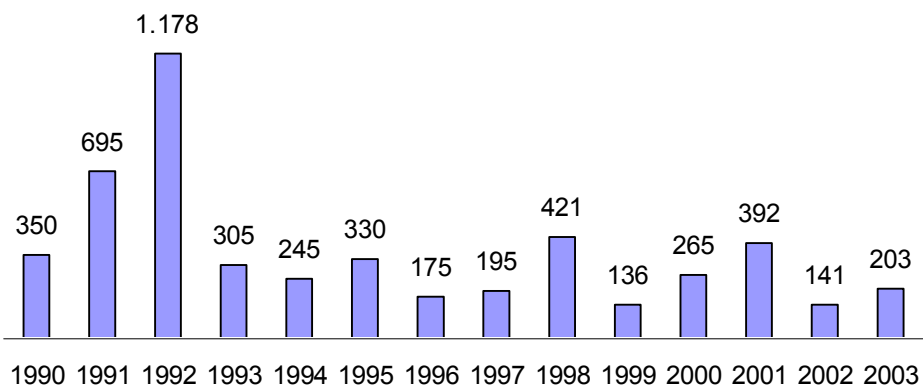
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Efter region														
Centraleuropæiske kandidatlande	350	695	705	270	70	80	40	70	250	40	160			50
Vestbalkan			35	35		15	20	25	15	25	105	312	130	146
NUS					25	135	115	100	156	71		80	11	7
Middelhavsområdet			438		150	100								
Udbetalte beløb i alt	350	695	1.178	305	245	330	175	195	421	136	265	392	141	203
heraf ren gavebistand			63	35		15	20		18	28	85	105	141	85
												Bosnien (15)	Armenien (25),	
												FYROM (10)	(11) Serbien og	
												Kosovo (15)	Kosovo (15)	Montenegro
												Bosnien	Serbien og	Serbien og (35), FYROM
												Armenien	(10) Montenegro	Montenegro (18),
												(4),	FYROM (ex FUROM)	(115) Tadsjikistan
												Armenien	(20) Kosovo	(7)
												(8)	(9), (35) Georgien (6)	
			Israel (28)									Georgien	Bosnien	Montenegro
			Albanien									(10)	(15)	Tadsjikistan
			(35) Albanien	Albanien		Albanien	Albanien					(20)	(14)	

NB: 2000-tallene indeholder udbetalinger til Bosnien, FYROM og Montenegro, som af tekniske årsager fandt sted først i januar 2001.

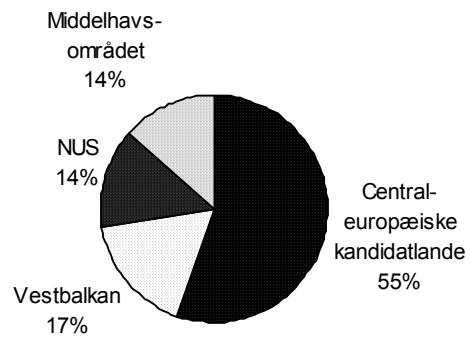
2001-tallene indeholder udbetalinger til FYROM og Tadsjikistan, som af tekniske årsager fandt sted først i januar 2002.

2002-tallene indeholder udbetalinger til Bosnien og Tadsjikistan, som af tekniske årsager fandt sted først i 2003.

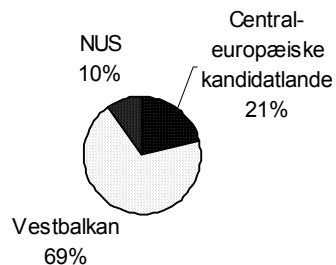
**Figur 2a. Udbetalinger pr. år,
i mio. EUR**

**Figur 2b. MFA 1990-2003, udbetalinger,
Fordeling på regioner**

**Figur 2c. MFA 2000-2003, udbetalinger,
Fordeling på regioner**

4. Byrdefordeling

Inden for rammerne af bistandskoordineringsprocessen til støtte for CØE-landene og Vestbalkan har Europa-Kommissionen i samarbejde med Verdensbanken i relevante tilfælde organiseret donorkonferencer, hvor der foretages vurderinger af behovet for ekstern finansiering i modtagerlandene, og hvor de potentielle bidrag fra IFI og de bilaterale donorlande (herunder EU) identificeres. For andre potentielle modtagerlandes vedkommende anvendes en tilsvarende tilgang via en rådgivende gruppe, der sammenkaldes på Verdensbankens initiativ.

Midlerne, der stammer fra forskellige bidragsydere til dækning af det resterende behov for ekstern finansiering hos modtagere af makrofinansiel bistand fra EU, sammenfattes i bilag 2. Der gives en nærmere beskrivelse af modtagerlandene for 2003 i bilag 2.1.

Siden EU begyndte at yde makrofinansiel bistand, har de absolutte beløb, som EU har afsat hertil, varieret betydeligt og parallelt med den finansielle støtte, der er ydet af det internationale samfund (jf. bilag 2 og tilsvarende tabeller i de tidligere beretninger om makrofinansiel bistand).

I 1990 var EU-bistanden omfattende sammenlignet med midlerne fra IFI. I den forbindelse spillede EU en central rolle som en af de største bidragsydere og koordinator af den bilaterale bistand til CØE-landene via G-24. Efterhånden som IFI blev i stand til at mobilisere flere midler ved hjælp af nye instrumenter, voksede deres andel i finansieringspakkerne imidlertid betydeligt, bortset fra årene 2000 og 2001.

Sideløbende hermed blev der mobiliseret bidrag fra eksterne kreditorer, såvel offentlige som private, i form af gældssanering og nedskrivelse af gæld, der indledtes i 1991 og navnlig var betydelige i 1994, 1995 og 2001. Blandt de lande, der modtager makrofinansiel bistand fra EU, var følgende lande omfattet af disse gældssaneringstransaktioner og lignende transaktioner: Algeriet i 1991 og 1994; Bulgarien i 1991, 1994 og 1997; Moldova i 1996; Ukraine i 1994, 1995 og 1999 og Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Bosnien-Hercegovina og Albanien i 1999. Ingen af de lande, der modtager makrofinansiel bistand fra EU, var omfattet af gældssanering i 2000. I 2001 blev der inden for rammerne af Paris-klubben vedtaget en omfattende gældssaneringsordning til fordel for Serbien og Montenegro (dengang Forbundsrepublikken Jugoslavien). I 2002 var saneringen mindre omfattende og vedrørte igen Ukraine og Serbien og Montenegro via Paris-klubben. Serbien og Montenegro blev igen i 2003 omfattet af et rentemoratorium på op til 61 mio. USD i henhold til en beslutning fra både Paris- og London-klubben.

III. ARMENIEN

1. Resumé

Vækstraten i den armenske økonomi var fortsat rekordhøj i 2003 anført af især bygge- og anlægssektoren samt fremstillingssektoren. Væksten i BNP i faste priser nåede 13,9 %, selv om landbrugsproduktionen var ramt af dårligt vejr. Som følge af akut mangel på visse fødevarer accelererede inflationen i andet halvår (gennemsnitlig årlig inflation på 4,7 % i 2003, en stigning på 1,1 % i forhold til 2002). Armenien blev medlem af WTO i februar 2003.

Trods sin liberale handelsordning har Armenien ikke kunnet udnytte de øgede handelsmuligheder fuldt ud på grund af landets isolerede placering, høje transportomkostninger og mangler i toldprocedurerne.

Der er sket gradvise fremskridt med strukturreformerne, navnlig inden for den finansielle sektor. Regeringen vedtog en strategi for korruptionsbekæmpelse i november sammen med en handlingsplan for 2004-2006.

Armenien har gennemført det økonomiske program på tilfredsstillende vis med støtte fra IMF. IMF's bestyrelse afsluttede sin tredje og fjerde revision under den PRGF-støttede treårige ordning i henholdsvis april og november. Efter et delegationsbesøg i december 2003 konkluderede Kommissionens tjenestegrene, at Armenien havde gjort tilfredsstillende fremskridt, også med hensyn til at opfylde de specifikke betingelser for udbetalingen af femte tranche af gavebistanden på 5,5 mio. EUR under den ekstraordinære finansielle bistand.

2. Makroøkonomiske resultater

Væksten i BNP i faste priser tog fart i 2003 og nåede nye rekorder med 13,9 % (12,9 % i 2002). Stigningen i den økonomiske vækst skete navnlig takket være og bygge- og anlægssektoren og fremstillingssektoren. Ud over diamantforbearbejdningsindustrien, som allerede er vokset kraftigt i nogle år, blev industriproduktionen underbygget gennem nyinvesteringer i minedrift, metalindustri og tekstilindustri. Den industrielle sektor som helhed havde en vækst på 14,9 %. Bygge- og anlægssektoren modtog privat udlandsfinansiering fra den amerikansk-armenske Lincy Foundation, som har bevilget midler til investering i boliger, veje og kulturminde (svarende til 2-3 % af BNP i både 2002 og 2003). Landbrugsproduktionen blev påvirket af frostvejr i begyndelsen af sæsonen, hvilket begrænsede væksten til 4 %. Med et niveau på omkring 10 % varierede den officielle arbejdsløshedsprocent ikke meget i forhold til 2002 på trods af den fortsat stærke økonomiske vækst.

Finanspolitikken er fortsat forsigtig, og det lykkedes regeringen at nedbringe omfanget af indenlandske udgiftsrestancer til et ubetydeligt niveau i 2003. Skatteindtægterne målt i forhold til BNP ligger fortsat på et forholdsvis lavt niveau. I 2003 opfyldte man det nominelle mål for skatteopkrævning, men forholdet mellem skatteindtægter og BNP skønnes at være faldet til 14,3 % af BNP, dels som følge af kraftig vækst inden for gavebistandsfinansierede økonomiske aktiviteter, som ikke beskattes. Budgetunderskuddet ventes at blive mellem 2 og 2,5 % af BNP i 2003-2004. Som i de tidligere år dækkes budgetunderskuddet hovedsagelig gennem ekstern finansiering på lempelige vilkår.

Den gennemsnitlige årlige inflation steg til 4,7 % i 2003 (en stigning fra 1,1 % i 2002), og oversteg således den armenske centralbanks mål på tre procent. Dette skyldtes især de hurtige prisstigninger på visse fødevarer som f.eks. brød i årets løb. I december 2003 var inflationstakten målt over 12 måneder 8,6 %. Nominelt har den armenske dram ligget stort set fast i forhold til USD og er faldet i forhold til euroen. I faste priser skønnes dram at være steget ganske lidt i 2003 efter et fald i 2002.

Situationen for betalingsbalancens løbende poster er blevet gradvis forbedret gennem de seneste år takket være private og offentlige overførsler. Handelsbalancen blev forværret i 2003 som følge af en høj importefterspørgsel fra den hurtigtvoksende bygge- og anlægssektor samt højere importpriser på råvarer og fødevarer. Selv om forværringen af handelsbalancen til dels opvejes af større private overførsler, skønnes underskuddet på de løbende poster at være

steget fra 6,6 % af BNP i 2002 til 7,5 % i 2003. Den armenske centralbanks bruttoreserver af udenlandsk valuta (526 mio. USD ved udgangen af 2003) ligger på et tilpas højt niveau og dækker omkring fire måneders import.

Konverteringen af gæld til egenkapital i forhold til Rusland (94 mio. USD) afhjalp stigningen i den nominelle udlandsgæld i 2003, og den nominelle udlandsgæld målt i USD lå fortsat omkring 1020 mio., mens den er faldet til under 40 % målt i forhold til BNP.

Armenien har også tilbagebetalt sin udestående gæld til Turkmenistan i naturalier (11 mio. USD). På den anden side har en betydelig vækst i eksporten, især af polerede diamanter, betydet, at nettonutidsværdien af udlandsgælden målt i forhold til eksporten er faldet fra omkring 130 % ved udgangen af 2002 til skønsmæssigt 94 % i 2003.

Armenien har gennemført det økonomiske program på tilfredsstillende vis med støtte fra IMF. IMF's bestyrelse afsluttede den tredje revision under den PRGF-støttede treårige ordning i april. Den fjerde gennemgang blev afsluttet i november 2003, hvilket bragte de samlede udbetalinger under PRGF-ordningen op på 50 mio. SDR (72 mio. USD). I marts 2003 godkendte Verdensbanken det femte strukturtilpasningslån (SAC5) på 30,2 mio. SDR, som blev udbetalt til Armenien i to trancher i løbet af året.

3. Strukturreformer

I august 2003 vedtog regeringen en strategi for nedbringelse af fattigdom, som IMF og Verdensbanken efterfølgende godkendte som grundlag for fremtidig finansiering på lempelige vilkår. Prioriteringerne i PRSP (sundhed, uddannelse og velfærd) genfindes i store træk i den mellemsigtede udgiftsstrategi for 2004-2006, som regeringen vedtog i oktober 2003. Loven om budgetsystemet blev ændret i april 2003 for at skabe et retsgrundlag for indarbejdelsen af den mellemsigtede udgiftsstrategi i den årlige budgetcyklus. Den forventede lavere eksterne finansiering i de kommende år vil skulle opvejes af skattemæssig konsolidering i form af øgede skatteindtægter, samtidig med at man opretholder en forsvarlig udgiftspolitik, hvor der lægges vægt på sociale udgifter og infrastrukturudgifter. Efter den seneste decentralisering og organisatoriske reform afholdes en stor del af udgifterne inden for sundheds- og uddannelsessektoren af nyoprettede ikke kommercielle virksomheder, herunder hospitaler og skoler, hvilket imidlertid skabte bekymring om åbenheden og effektiviteten af deres udgifter. Regeringen ventes at indføre hensigtsmæssig rapportering og omfattende revision for disse virksomheder i 2004.

I maj 2003 fastlagde Armeniens centralbank de nærmere bestemmelser for en indskudsgarantiordning, som bankerne begyndte at indbetale til i juli. Indskudsgarantiordningen for fysiske personer bliver fuldt funktionsdygtig i 2005. Kravet til minimumskapital for eksisterende banker blev øget til et beløb svarende til 5 mio. USD i juli 2003. Antallet af banker er reduceret til 20 (alle på private hænder) gennem afvikling, omstrukturering samt fusioner og overtagelser. Forholdet mellem indlandslån og BNP er stadig lavt, omkring 10 %.

I alt 124 virksomheder blev privatiseret i 2003 (en stigning fra 93 i 2002), således at det samlede antal privatiseringer siden selvstændigheden nu er på over 9.000 virksomheder (hvoraf omkring 7.200 er mindre virksomheder). Målene for mellemstore og store virksomheder i privatiseringsprogrammet for 2001-2003 er imidlertid endnu ikke opfyldt. På den anden side fremskyndes afviklingen af ikke levedygtige statsejede virksomheder.

Efter privatiseringen af elforsyningselskabet i 2002 skete der en klar forbedring af opkrævningen af afgifterne for eltransmission og -forsyning fra 90 % af opkrævningerne til husholdninger til 98 %, mens tab af tekniske og andre årsager er reduceret betydeligt. Alle større ændringer inden for elproduktionssektoren i det seneste år skyldes regeringens behov for at afvikle udestående gæld; foranstaltningerne omfattede to kraftværker, som overgik til russisk ejerskab samt en administrationsaftale for Medzamor NPP.

I november 2003 vedtog regeringen efter en lang forberedelsesperiode en korruptionsbekæmpelsesstrategi og en gennemførelsesplan for 2004-2006.

Selv om de første reaktioner fra donorsamfundet var ret positive, opfordres regeringen til at udvide strategiens dækningsområde yderligere samt til at inddrage det civile samfund effektivt i tilsynet med gennemførelsen.

Armenien blev medlem af WTO i februar 2003. Trods sin liberale handelsordning har Armenien ikke kunnet udnytte de øgede handelsmuligheder fuldt ud på grund af landets isolerede placering, høje transportomkostninger og mangler i toldprocedurerne.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Armenien modtager ekstraordinær økonomisk bistand fra EU bestående af et lån på 28 mio. EUR (udbetalt i december 1998) og samlet gavebistand på op til 30 mio. EUR. Bistanden blev udbetalt i fire omgange, i alt 23 mio. EUR, i løbet af perioden 1998-2003. Gennem hurtig tilbagebetaling af hovedstolen har Armenien nedbragt sin udestående gæld til Fællesskabet til 9 mio. EUR ved udgangen af december 2003.

De nærmere betingelser for udbetalingen af den femte tranche af gavebistanden på op til 5,5 mio. EUR blev aftalt med de armenske myndigheder under Kommissionens delegationsbesøg i Jerevan i juli 2002. Efter drøftelser med de armenske myndigheder i Jerevan kontrollerede Kommissionens tjenestegrene i december 2003 opfyldelsen af disse betingelser med henblik på at frigive denne tranche. Kommissionens tjenestegrene konkluderede, at Armeniens makroøkonomiske resultater havde været tilfredsstillende i 2002 og 2003. Det er lykkedes regeringen at gennemføre det økonomiske program, som er aftalt med IMF, hvilket dokumenteres af den fjerde revision foretaget af IMF's bestyrelse i november 2003. Med hensyn til strukturreformer konkluderede Kommissionens tjenestegrene, at 10 af de i alt 11 betingelser var opfyldt. På grundlag af de særlige omstændigheder som følge af den rekordhøje økonomiske vækst i 2003 og de planlagte skattepolitiske foranstaltninger i 2004, blev tilladelsen givet på én betingelse, som vedrørende forholdet mellem skatteindtægter og BNP. Samlet set var betingelserne vedrørende femte tranche af gavebistanden derfor opfyldt på tilfredsstillende vis, og Kommissionens tjenestegrene fandt det på sin plads at frigive tranchen på 5,5 mio. EUR af gavebistanden, så snart Armenien har nedbragt sin gæld til Fællesskabet gennem en fremskyndet tilbagebetaling af hovedstolen på 7 mio. EUR som aftalt.

Med hensyn til anbefalingerne i Revisionsrettens særberetning nr. 1/2002 om makrofinansiel bistand til tredjelande og den nye finansforordnings krav vedrørende De Europæiske Fællesskabers almindelige budget foretog Kommissionens tjenestegrene en gennemgang af forvaltningen af de offentlige finanser i forbindelse med denne bistand på grundlag af oplysninger fra IMF, Verdensbanken og de nationale myndigheder. På grundlag af denne gennemgang indføres der yderligere rapporteringskrav i aftalen med de armenske myndigheder med henblik på at styrke overvågningen af bistanden. Kommissionen vil medtage disse krav på listen over betingelser for udbetalingen af sjette tranche af gavebistanden under programmet.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prisliberalisering

Kun forsyningsselskabernes priser er endnu reguleret. Regulerede priser udgør omkring 8½ % af FPI.

2. Handelsliberalisering

Liberal handelspolitik. Enkel og relativt åben importordning med lave gennemsnitlige toldtariffer. Ingen kvantitative restriktioner. Optagelsen i WTO trådte i kraft i februar 2003.

3. Valutasystem

Flydende valutakurs for dram. Begrænset officiel intervention. Interbankmarkedet dominerende for udenlandsk valuta. Ingen restriktioner på betalinger og overførsler ved løbende internationale transaktioner i overensstemmelse med artikel VIII i IMF's bestemmelser.

4. Udenlandske direkte investeringer

Liberal politik for udenlandske direkte investeringer. Ingen restriktioner på hjemtagning af overskud og kapital. Indstrømning af udenlandske direkte investeringer på 4,6 % af BNP i 2002.

5. Pengepolitik

Lav inflation opretholdt gennem centralbankens forsigtige pengepolitik.

6. Offentlige finanser

De samlede offentlige indtægter inklusive bistand anslået til ca. 18 ½ % af BNP i 2003, skatteindtægter på ca. 14 ½ % af BNP. Samlede udgifter anslås til omkring 20 ½ % af BNP. Der er udarbejdet en mellemsigtet udgiftsstrategi (MTEF), som nu integreres i den årlige budgetprocedure.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Det treårige privatiseringsprogram (2001-2003) var rettet mod over 900 mellemstore og store virksomheder, hvoraf kun omkring en tredjedel blev privatiseret. Der træffes foranstaltninger med henblik på at fremskynde afviklingen af ikke levedygtige statsejede virksomheder.

8. Reform af den finansielle sektor

Mindstekapitalkravet for eksisterende banker blev hævet til 2 mio. USD i juli 2003 og forventes i 2005 at blive forhøjet yderligere til 5 mio. USD, hvilket allerede gælder for nye banker. Antallet af banker er reduceret til 20 (30 i 2001) gennem fusioner og overtagelser, omstrukturering og afvikling.

IV. BOSNIEN-HERCEGOVINA

1. Resumé

I løbet af 2003 fastholdt Bosnien-Hercegovina makroøkonomisk stabilitet og lav inflation, og landet fortsatte sine bestræbelser på at konsolidere budgetsituationen. De seneste skøn tyder på en afmatning i BNP-væksten i faste priser til 3,5 % (et fald fra 5,5 % i 2002), som skyldes den negative situation i udlandet og tørken, men ligeledes skyldes manglende kilder til indenlandsk skabt vækst. Situationen i forhold til udlandet er fortsat skrøbelig med store underskud på de løbende poster, navnlig i sammenhæng med faldende offentlig støtte.

I feasibility-undersøgelsen, som Kommissionen vedtog i november, identificeres 16 prioriterede områder, hvor Bosnien-Hercegovina skal gøre betydelige fremskridt i løbet af 2004, før der kan tages yderligere skridt vedrørende forhandlinger om en stabiliserings- og associeringsaftale. I den forbindelse forpligtede myndighederne sig til at gøre betydelige fremskridt allerede medio 2004, hvilket i høj grad vil kunne fremme reformerne. På det økonomiske område strækker de prioriterede områder sig fra en reform af de offentlige finanser til en sammenhængende handelspolitik og bestræbelser på at skabe et fælles økonomisk område. IMF-programmet var fortsat på rette spor i 2003, anden og tredje revision blev afsluttet i juni 2003, og det blev for nylig forlænget til udgangen af februar 2004, hvor det forventes afsluttet planmæssigt.

Gennemførelsen af Rådets afgørelse fra november 2002 om at yde yderligere makrofinansiel bistand til Bosnien-Hercegovina på op til 60 mio. EUR (lån på op til 20 mio. EUR og gavebistand på 40 mio. EUR) fortsætter. Første tranche af gavebistand på 15 mio. EUR blev udbetalt i februar 2003 som følge af de positive resultater af IMF-revisionen. Efter de tilfredsstillende fremskridt med betingelserne udbetalte Kommissionen anden tranche af gavebistanden på 10 mio. EUR i december og lånet på 10 mio. EUR i januar 2004.

2. Makroøkonomiske resultater

Den negative situation i udlandet (lav vækst i Europa) og tørken bremsede væksten i 2003, som lå på 3,5 % af BNP i faste priser, et fald fra 5,5 % i 2002. Ifølge de officielle oplysninger faldt industriproduktionen i Føderationen af Bosnien og Hercegovina med gennemsnitlig 0,3 % og med 2,4 % i Republika Srpska (RS). De officielle arbejdsløshedstal lå fortsat omkring 40 % i begge lande i 2003, selv om uofficielle skøn peger på, at den faktiske arbejdsløshed ligger omkring 20 %.

En stringent overholdelse af bestemmelserne i valutarådsaftalen har holdt inflationen under kontrol. I de første ni måneder af 2003 var den i gennemsnit 0,6 %, og den ventes fortsat at ligge omkring nul for hele året. Da den konvertible mark (KM) har været knyttet til euroen til uændret kurs siden indførelsen af EU-valutaen i januar 1999, har kursen på KM været stabil. De officielle bruttoreserver ligger fortsat på et forsvarligt niveau svarende til 4,5 måneders import (4,6 måneder ved slutningen af 2002).

Selv om de offentlige udgifter fortsat er høje, skønnes de at være faldet til 47 % af BNP i 2003 mod 51 % i 2002. Som følge af de højere skatteindtægter, der blev registreret i 2002, hvor det forventede samlede budgetunderskud blev revideret i nedadgående retning til 7,1 % af BNP (2,2 % efter gavebistand), sigtede myndighederne i 2003 mod et niveau på 6,4 % af BNP (2,2 % efter gavebistand). Men som følge af fortsatte høje skatteindtægter samt

besparelser på udgiftssiden (navnlige på afbetaling af gæld), er resultatet bedre end forventet, og det samlede budgetunderskud skønnes nu at ligge på 3,4 % af BNP (med et lille overskud efter gavebistand).

Under IMF-programmet vedtog myndighederne medio december en omfattende plan for indlandsgæld, som skønnes at ligge på omkring 70 % af BNP. I henhold til planen skal 4 % af fordringerne afvikles kontant, der udstedes langfristede obligationer på 31 % af fordringerne, mens de resterende 35 % annulleres.

I forhold til udlandet udviser både handelsbalancen og de løbende poster fortsat betydelige underskud. Som følge af stramningen af pengepolitikken for at modvirke en kraftigt stigende låntagning skønnes underskuddet på de løbende poster at være faldet en smule til lige under 18 % af BNP (mod 18,5 % i 2002). Der arbejdes fortsat på at forbedre investeringsklimaet. Som følge af foranstaltninger til at skabe større åbenhed og mindske de administrative hindringer (navnlige gennem "Bulldozer-udvalget", som blev etableret af OHR), fordobledes de udenlandske direkte investeringer i Bosnien-Hercegovina i 2002 til omkring 244 mio. EUR, og denne positive tendens skønnes at være fortsat i 2003 med udenlandske direkte investeringer på omkring 280 mio. EUR.

Statens udlandsgæld beløber sig til omkring 2,3 mia. EUR og nåede 45 % af BNP mod slutningen af 2002 (et fald i forhold til de forventede 52 %) og ventes at falde yderligere i 2003 (til omkring 37 %). Afbetalingen af gælden i procent af eksporten af varer og tjenester, som begyndte at tage fart i 2002 (8,5 %), især på grund af tilbagebetalinger til IMF og Verdensbanken, ventes at forblive på dette niveau i 2003 og være faldende i de kommende år.

3. Strukturreformer

I november 2003 afsluttede Kommissionen en feasibility-undersøgelse vedrørende muligheden for at indlede forhandlinger om en stabiliserings- og associeringsaftale (SAA). I undersøgelsen identificeres 16 prioriterede områder, hvor Bosnien-Hercegovina skal gøre betydelige fremskridt i løbet af 2004, før Kommissionen kan anbefale Rådet at indlede forhandlinger. I den forbindelse forpligtede myndighederne sig til at gøre betydelige fremskridt allerede medio 2004, hvilket i høj grad vil kunne fremme reformerne. På det økonomiske område går de prioriterede områder fra en reform af de offentlige finanser til en sammenhængende handelspolitik og bestræbelser på at skabe et fælles økonomisk område. I december 2003 vedtog Bosnien-Hercegovina også sin "mellemsigtede udviklingsstrategi - PRSP".

Reformerne af de offentlige finanser fortsætter i et jævnt tempo. Finansforvaltningssystemet, der blev indført i begyndelsen af 2002 i begge enheder og i staten, gennemføres uden problemer og planlægges udvidet til de underliggende niveauer (kantoner og kommuner). Alle budgetbrugere er nu med i systemet, og der anvendes en enkelt konto i finansministeriet i stedet for de tidligere 60.

Der er en omfattende reform af skatte- og toldmyndighederne undervejs. Udvalget for indirekte beskatning, som blev oprettet af OHR i februar 2003, udførte lovgivning med en enkelt myndighed for indirekte beskatning (ITA), som regeringen og parlamentet vedtog i årets løb. ITA skal opkræve indirekte skatter på statsligt niveau gennem oprettelse af en fælles toldmyndighed, forberede indførelsen af moms på statsniveau og gennem bestyrelsen inddrage staten i udformningen af skattepolitikken. Fremskridtene på dette område overvåges nøje i forhold til de prioriterede områder i feasibility-undersøgelsen.

Mens privatiseringen af små og mellemstore virksomheder stort set er afsluttet i begge enheder, mangler der fremskridt hvad angår salg af "strategiske" virksomheder (f.eks. minedrift, raffinaderier, tobak, autokomponenter), der kunne tiltrække udenlandske investorer. Manglende politisk vilje, sociale hensyn og problemer med forsvarlig virksomhedsforvaltning, stor gældsætning og korrupsion er alt sammen faktorer, der afskrækker potentielle (udenlandske) investorer. Mod slutningen af 2003 forsøgte myndighederne at puste nyt liv i processen og indledte en kampagne for at opnå befolkningens støtte. Der er iværksat en række udbud siden december, og der ventes yderligere fremskridt i begyndelsen af 2004.

Mere overordnet med hensyn til erhvervslivet lykkedes det "Bulldozer-komitéen", som den højtstående repræsentant oprettede i november 2002 med henblik på at afskaffe administrative hindringer for oprettelse og drift af virksomheder, at få gennemført vedtagelsen af 50 økonomiske reformer i maj 2003, og man er i færd med at udarbejde endnu en runde af reformforslag. Enhedernes regeringer vedtog i 2003 en fuldt harmoniseret konkurslovgivning, som fortsat var til behandling i parlamentet ved udgangen af 2003. Men situationen er fortsat usikker for udenlandske investorer, som opfatter det som et marked med høj risiko, dyre forretningsprocedurer og uigennemskuelige politikker.

Privatiseringen af banker er gennemført i begge enheder, og der er en betydelig udenlandsk kapital til stede i banksektoren. Banktilsynet blev styrket ved at håndhæve de gældende forsigtighedsregler (f.eks. øgede krav til mindstekapital). Under IMF-programmet har myndighederne ligeledes indført yderligere reformer af banklovgivningen (navnlig vedrørende kursrisiko, likviditet og kernekapital), hvilket bringer sektoren nærmere de internationale standarder. En stor del af bankerne overholder nu kravene fra det statslige indskudsgarantikontor.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

I november 2002 godkendte Rådet makrofinansiell bistand fra Fællesskabet på op til 60 mio. EUR til Bosnien-Hercegovina (afgørelse 2002/883/EF), omfattende et lån på op til 20 mio. EUR og gavebistand på op til 40 mio. EUR, efter at den første makrofinansielle bistandstransaktion blev afsluttet i december 2001 (afgørelse 1999/325/EF). Den nye bistand blev planlagt som støtte til et omfattende økonomisk og strukturelt tilpasningsprogram i forbindelse med et IMF standby-arrangement, der blev vedtaget i august 2002. Som den første pakke er denne bistand betinget af fremskridt med opfyldelsen af specifikke betingelser for den økonomiske politik.

Efter underskrivelsen af et forståelsesmemorandum mod slutningen af december 2002 og det positive resultat af den første IMF-revision, blev den første tranche af gavebistanden på 15 mio. EUR udbetalt i februar 2003. Af dette beløb blev 25 % gjort direkte tilgængeligt for staten (3,75 mio. EUR), mens resten blev fordelt i forholdet en tredjedel/to tredjedele mellem henholdsvis RS og Føderationen af Bosnien og Hercegovina, som det var tilfældet med den tidligere makrofinansielle bistandstransaktion.

Kommissionen gennemførte et delegationsbesøg i Bosnien-Hercegovina først i juni 2003, og der blev underskrevet et supplerende forståelsesmemorandum med myndighederne sidst i juli. I det supplerende forståelsesmemorandum fastsattes anden tranche til 20 mio. EUR (10 mio. EUR i gavebistand og 10 mio. i lån), og der opstilledes en række betingelser for den økonomiske politik med henblik på frigivelsen af tredje tranche. Heri identificeres også områder, hvor der var behov for yderligere fremskridt for at opfylde de økonomiske

betingelser for anden tranche, dvs. vedrørende enhedens vedtagelse af harmoniseret lovgivning om konkurs og likvidation, en statslig beslutning om oprettelse af et konkurrenceråd samt fremskridt inden for forsikringslovgivningen. I mellemtiden afsluttede IMF sin anden og tredje revision planmæssigt i juni, og programmet forløber efter planen. Efter: (i) tilfredsstillende fremskridt med de resterende betingelser for det supplerende forståelsesmemorandum, som nævnes ovenfor, (ii) Bosnien-Hercegovinas ratificering af låneaftalen (først i december) og (iii) Bosnien-Hercegovinas accept af en række bestemmelser (om inspektion, forebyggelse af svig, revisioner og inddrivelse af midler i tilfælde af svig eller korrupsion) for at tage højde for de betingelser, der ligger i den nye finansforordning, iværksatte Kommissionen udbetalingsprocedurerne i december 2003. Disse førte til udbetaling af anden tranche af gavebistanden på 10 mio. EUR i december og lånet på 10 mio. EUR i januar 2004.

Af gavebistanden på 10 mio. EUR blev 50 % gjort direkte tilgængelig for staten (5 mio. EUR), mens resten blev fordelt i forholdet en tredjedel/to tredjedele mellem henholdsvis RS og Føderationen af Bosnien og Hercegovina.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prisliberalisering

De fleste priser er blevet liberaliseret med undtagelse af nogle få udvalgte offentlige tjenester.

2. Handelsliberalisering

Netværket af regionale frihandelsaftaler i Sydøsteuropa er færdigt, og Bosnien og Hercegovina anvender allerede aftaler med Kroatien (1/01/2001), Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien (01/07/2002) og Serbien og Montenegro (01/06/2002). Optagelsen i WTO skrider langsomt frem og forventes nu at ske i 2004.

3. Valutasystem

Bosnien-Hercegovina har siden juni 1998 haft en currency board-ordning. Den fælles valuta, KM, er bundet til euroen til en fast kurs på 1,96 KM.

4. Udenlandske direkte investeringer

Der arbejdes fortsat på at forbedre investeringsklimaet: Ud over oprettelsen af agenturet til fremme af udenlandske direkte investeringer (FIPA), oprettede OHR sidst i 2002 en Bulldozer-komité, der skal afvikle administrative hindringer for oprettelse og drift af virksomheder. I maj 2003 fik den med held gennemført 50 økonomiske reformer, og der forberedes endnu en reformrunde. Klimaet er imidlertid fortsat usikkert for udenlandske investorer, der opfatter klimaet som risikobetonet og uigennemsigtigt.

5. Pengepolitik

Centralbanken i Bosnien-Hercegovina er ansvarlig for administrationen af currency board-ordningen. Centralbanken og andre banker må ikke udlåne penge til regeringen.

6. Offentlige finanser

De offentlige udgifters andel af BNP er faldende, men ligger fortsat meget højt på 47 % af BNP i 2003. Heraf bruges 39 % på lønninger, og de offentlige udgifter sammenkædes ofte med manglende effektivitet. Med tiden er der imidlertid opnået en betydelig budgetkonsolidering og skattemæssig harmonisering mellem enhederne. En omfattende told- og skattereform er undervejs (herunder indførelse af moms), ligeledes takket være pres fra det internationale samfund.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Mens privatiseringen af små og mellemstore virksomheder stort set er afsluttet i begge enheder, mangler der fremskridt hvad angår salg af store "strategiske" virksomheder, der kunne tiltrække udenlandske investorer.

8. Reform af den finansielle sektor

Privatiseringen af banker er gennemført, og der findes en betydelig mængde udenlandsk kapital i banksektoren. Banktilsynet blev styrket gennem en skærpelse af de gældende forsigtighedsregler (f.eks. øgede krav til mindstekapital). Under IMF-programmet har myndighederne ændret bestemmelserne for bankernes kursrisiko i overensstemmelse med international praksis.

V. DEN TIDLIGERE JUGOSLAVISKE REPUBLIK MAKEDONIEN

1. Resumé

I 2003 nåede BNP-væksten i faste priser i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien 3 %, stort set i overensstemmelse med de oprindelige prognoser. Statens budgetunderskud (1,5 % af BNP) var kendetegnet af en betydelig forbedring på mere end fire procentpoint i forhold til året før. Handelsunderskuddet i forhold til BNP faldt til omkring 17 % i 2003 fra over 20 % i 2002. Underskuddet på de løbende poster i 2003 (før gavebistand) skønnes at ligge på 8,3 % af BNP. Valuta- og kursstabiliteten blev opretholdt. I oktober 2003 godkendte IMF's bestyrelse sin første revision af det 14-måneders standby-arrangement, som blev godkendt i april 2003. Strukturreformerne tog på ny fart i løbet af 2003. Det lykkedes til en vis grad myndighederne at afvikle store tabsgivende virksomheder og gennemføre reformer af den offentlige administration og forvaltningen af de offentlige finanser. I september 2003 vedtog parlamentet en lov om oprettelse af etagentur for fremme af iværksætterånd. Men erhvervsklimaet er fortsat dårligt, og navnlig den manglende evne til at gennemføre kontrakter og håndhæve kreditorrettigheder effektivt hæmmer bankernes låneaktiviteter, hvilket igen påvirker investeringerne og den økonomiske udvikling.

Kommissionen afsluttede udbetalingen af EF's makrofinansielle bistand, som Rådet vedtog i november 1999 (80 mio. EUR), som blev øget til 18 mio. EUR i december 2001. Tredje *tranche* af bistanden (10 mio. EUR i gavebistand og 10 mio. EUR i lån) blev frigivet i maj-juni 2003 efter godkendelsen af det nye IMF standby-arrangement. Fjerde og sidste *tranche* (18 mio. EUR i lån og 8 mio. EUR i gavebistand) blev frigivet i december 2003 efter opfyldelsen af betingelserne for den økonomiske politik, som blev opstillet i det supplerende forståelsesmemorandum mellem Det Europæiske Fællesskab og myndighederne i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, som blev underskrevet i september 2002.

2. Makroøkonomiske resultater

I 2003 nåede BNP-væksten i faste priser i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien 3 %, stort set i overensstemmelse med de oprindelige prognoser og en forbedring i forhold til 2001-2002 (henholdsvis -4,5 % og +0,7 %). I henhold til de foreløbige oplysninger steg industriproduktionen med 4,7 % sammenlignet med 2002. Men opsvinget i den økonomiske aktivitet har endnu ikke været tilstrækkeligt til at nå BNP-niveauet fra 2000, før krisen, og det har endnu ikke ført til lavere arbejdsløshed og nogen betydende forbedring af levestandarden. I 2003 steg den officielle arbejdsløshed til ca. 37 % af arbejdsstyrken fra 32 % det foregående år. Hvis der tages højde for den ikke registrerede sektor, er de reelle arbejdsløshedstal formodentlig lavere end de officielle tal.

Inflationen var fortsat lav i 2003, idet forbrugerpriserne steg med 1,2 % i gennemsnit, et godt stykke under forudsigelserne på 3,0 %. Sammen med et fald i fødevarerpriserne, som var steget kraftigt i 2002, kan den nedadgående tendens forklares med den faldende dollarkurs, idet den makedonske dinar fortsat er knyttet fast til euroen - med ca. 61 MKD for en euro. I løbet af 2003 faldt den gennemsnitlige rente på statsobligationer - det vigtigste instrument til kontrol af pengemængden - fra 14,7 % i januar til omkring 6 % ved årets udgang. Men forretningsbankerne overførte ikke hele dette fald til deres kunder. I december lå den gennemsnitlige lånerente fortsat højt med 14,6 % i forhold til en gennemsnitlig indlånsrente på omkring 7 %.

I 2003 skete der en betydelig forbedring af skatteindtægterne i forhold til året før. Statens budgetunderskud faldt til omkring 1,5 % af BNP sammenlignet med 5,7 % i 2002. Den drastiske justering af skatterne med 4 procentpoint af BNP i forhold til året før skyldes den betydelige nedsættelse af udgifterne fra 41 % af BNP til 36 % af BNP. Dette var resultatet af en reduktion eller afskaffelse af nogle betydelige ikke tilbagevendende udgiftsposter i 2002 - såsom sikkerhedsrelaterede udgifter og engangsudbetalingen til indskydere, der deltog i TAT pyramideordningen - samt den utilstrækkelige gennemførelse af de budgetterede kapitaludgifter. De samlede indtægter (34,5 % af BNP) har været i tråd med prognoserne takket være en forholdsmæssig stor opkrævning af socialsikringsbidrag, toldafgifter og ikke skatterelaterede indtægter som kompensation for momsindtægter, der lå under det beregnede.

I forhold til udlandet skete der i 2003 et mindre fald i det samlede handelssamkvem rent nominelt (EUR). Eksporten lå stort set på samme niveau som i 2002, mens importen faldt med 5 %. Handelsunderskuddet var over 700 mio. EUR eller 17,2 % af BNP, lavere end i 2002 regnet i EUR og i forhold til BNP, men højere målt i dollar på grund af valutakursens betydning. Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster (før gavebistand) skønnes at være 8,3 % af BNP eller 6,2 % af BNP, når den udenlandske bistand medregnes (2,1 % af BNP). Valutareserverne blev i 2003 holdt på et niveau, der svarer til omkring fire måneders import, hvilket er det mål, der fastsættes i IMF-programmet. Udlandsgælden faldt betydeligt til 33 % af BNP ved udgangen af 2003, et forholdsvis beskedent niveau sammenlignet med andre lande i regionen.

Et standby-arrangement med Den Internationale Valutafond på 20 mio. SDR (omkring 25 mio. EUR) blev stærkt forsinket godkendt den 30. april 2003, hvilket gav mulighed for udbetaling af betydelig økonomisk bistand fra andre udenlandske donorer. Den første revision af standby-arrangementet blev gennemført planmæssigt i oktober 2003.

3. Strukturreformer

Prisliberaliseringen er i alt væsentligt gennemført, undtagen for de fleste ydelser fra forsyningsselskaber og forskellige varer som f.eks. olie og oliebaserede produkter.

Privatiseringen af små og mellemstore virksomheder (SMV) er stort set fuldført. Ved udgangen af september 2003 var 1.683 virksomheder blevet privatiseret, mens 81 af de statsvirksomheder, der var medtaget i privatiseringsprogrammet, der indledtes i 1993, var sat til salg. Handlingsplanen for omstrukturering, afvikling eller privatisering af 40 store, tabsgivende virksomheder, som blev iværksat i 2000, blev endeligt afsluttet. Myndighederne fokuserer nu på et nyt prioriteret område: udvikling af den private sektor. I september 2003 vedtog parlamentet en lov om oprettelse af et agentur til fremme af iværksætterånd. Men erhvervsklimaet er overordnet set fortsat dårligt, og navnlig problemerne med at gennemføre kontrakter og håndhæve kreditorrettigheder effektivt hæmmer bankernes låneaktivitet, hvilket igen påvirker investeringerne og den økonomiske udvikling.

I 2003 har myndighederne også gjort fremskridt med hensyn til reformen af de offentlige myndigheder og forvaltning af offentlige finanser, og man iværksatte en funktionel analyse af de fleste administrative enheder, udbygning af generalsekretariatet, oprettelse af en enkelt konto i finansministeriet, forbedring af momsforvaltningen og vedtagelse af en plan for udvikling af et statsligt værdipapirmarked. Desuden vedtog regeringen i december 2003 efter langvarige diskussioner endelig en lov om finansiering af lokalforvaltningen, som skal godkendes af parlamentet. Men der kan fortsat ske store forbedringer af dette omfattende område, herunder gennemførelse af en "funktionel" analyse, opløsning af lønstrukturen for

offentligt ansatte, større kontrol med udgifterne i fonde uden for budgettet, indførelse af revisioner i hele administrationen samt den konkrete oprettelse af et marked for statslige værdipapirer. Gennemførelsen af den skattemæssige decentraliseringsproces og navnlig styrkelsen af de lokale myndigheders evne til at forvalte udgifter og opkræve indtægter er fortsat en stor udfordring.

Den finansielle sektor domineres af banksektoren, mens finansielle institutioner, der ikke er banker, spiller en meget begrænset rolle. Banksektoren er blevet betydeligt mere konsolideret i de seneste år. De tre største banker, som tegner sig for omkring to tredjedele af de samlede passiver og aktiver, anvender en forholdsvis forsigtig og forsvarlig praksis. Men i IMF's rapport med en vurdering af det finansielle systems stabilitet, som blev offentliggjort i december 2003, bemærkes det, at det finansielle system fortsat er sårbart over for svag ledelse i mindre banker og ligeledes over for svagheder på bankernes balance, hvilket kommer til udtryk i den høje andel af uerholdelige fordringer (16 % af de samlede porteføljeaktiver medio 2003). I 2003 var seks banker under skærpet opsyn af nationalbanken, men som følge af bankernes begrænsede størrelse havde dette kun ret begrænsede konsekvenser for hele systemets økonomiske stabilitet.

Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien var det første land, der indgik en stabilitets- og associeringsaftale (SAA) med EU i april 2001, og denne blev i juni 2001 efterfulgt af interimaftalen om handel og handelsanliggender. Ratificeringsprocessen for SAA blev afsluttet i 2003, og aftalen træder i kraft den 1. april 2004. Den 4. april 2003 blev Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien det 146. medlem af Verdenshandelsorganisationen. Landet har allerede oprettet et netværk af frihandelsaftaler med nabolandene i henhold til bestemmelserne i stabilitetspagten.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Den 8. november 1999 besluttede Rådet at yde Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien en ny makrofinansiell bistand på op til 80 mio. EUR (lån på op til 50 mio. EUR og gavebistand på op til 30 mio. EUR). Den oprindelige rådsafgørelse blev endvidere revideret den 10. december 2001, således at bistandsperioden blev forlænget frem til slutningen af 2003 og gavebistanden forhøjet med 18 mio. EUR (hvilket giver en samlet gavebistand på 48 mio. EUR ud af et samlet beløb på 98 mio. EUR).

En første tranche på 30 mio. EUR (20 mio. EUR i gavebistand og et lån på 10 mio. EUR) blev allerede udbetalt i december 2000/januar 2001. I januar 2002 blev anden tranche på 22 mio. EUR (inkl. gavebistand på 10 mio. EUR) udbetalt, undtagelsesvis på grundlag af et IMF-overvåget program under hensyntagen til den vanskelige politiske og økonomiske situation i landet i kølvandet på den etniske konflikt i foråret 2001.

I 2003 afsluttede Kommissionen udbetalingen af den makrofinansielle bistand, der blev besluttet i 1999 og forlænget i 2001 med gennemførelsen af tredje og fjerde tranche. Tredje tranche af bistanden på 20 mio. EUR (10 mio. EUR i gavebistand og 10 mio. EUR i lån) blev frigivet i maj-juni 2003 efter godkendelsen af det nye IMF standby-arrangement (se ovenfor). Fjerde og sidste tranche på 26 mio. EUR (18 mio. EUR i lån og 8 mio. i gavebistand) blev frigivet i december 2003 efter: (i) tilfredsstillende opfyldelse af de resterende betingelser for det supplerende forståelsesmemorandum mellem Det Europæiske Fællesskab og myndighederne i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, som blev underskrevet i september 2002, og (ii) Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedoniens accept af en række bestemmelser (om inspektion, forebyggelse af svig, revisioner og inddrivelse af midler i

tilfælde af svig eller korruption) for at tage højde for de betingelser, der ligger i den nye finansforordning.

Betingelserne vedrørende den fjerde og sidste tranche omfatter fremskridt hvad angår reform af den offentlige forvaltning, forvaltning af de offentlige udgifter og skattereform, virksomhedsomstrukturering og udvikling af den private sektor samt reform af den finansielle sektor.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prislberalisering

Prislberaliseringen er i alt væsentligt gennemført, undtagen for de fleste ydelser fra forsyningsselskaber og forskellige varer som f.eks. olie og oliebaseerede produkter.

2. Handelsliberalisering

Interimaftalen om handel og handelsanliggender med EU, der trådte i kraft i juni 2001 efter indgåelsen af stabilitets- og associeringsaftalen vil medføre en mere liberal markedsadgang for EU-produkter og gradvis nedsættelse af tolden på de fleste vigtige produkter. Den 4. april 2003 blev Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien det 146. medlem af WTO. Landet har færdiggjort netværket af frihandelsaftaler med nabolandene i henhold til bestemmelserne i stabilitetspagten.

3. Valutasystem

Fra begyndelsen af 1994 har dinaren de facto været knyttet først til DEM og fra den 1. januar 2002 til euroen. Siden devalueringen i juli 1997 koster 1 euro ca. 61 dinarer.

4. Udenlandske direkte investeringer (FDI)

Regeringens godkendelse er imidlertid fortsat nødvendig for at gennemføre nogle typer FDI, samtidig med at manglen på et velfungerende marked for køb og salg af jord også virker bremsende på FDI. FDI-indstrømningen har været sporadisk i de senere år og har hovedsagelig vedrørt nogle få store transaktioner, idet den faldt til under 2 % af BNP i 2002 og 2003.

5. Pengepolitik

Centralbanken er ved lov gjort uafhængig af regeringen. Centralbanken må ikke udlåne til regeringen, bortset fra udlån af en dags varighed, der ikke kan forlænges. Pengepolitikken tager sigte på prisstabilitet, der er hovedmålet. Valutakursankeret er centralbankens vigtigste mellemfristede mål.

6. Offentlige finanser

Der blev indført moms i april 2000, og den udgør en vigtig indtægtskilde. I 2003 ændrede myndighederne budgetloven og loven og offentlige indkøb og samlede forskellige budgetbrugeres konti til en enkelt konto i finansministeriet, som nu er operationel. Der er indført interne kontroller og revisioner i finansministeriet, men de skal styrkes og udvides til hele den offentlige administration.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatiseringsprogrammet, som blev indledt i 1993, er næsten afsluttet, idet næsten 1.700 små og mellemstore virksomheder er på vej mod privatisering. Virksomheder og organisationer, der udfører aktiviteter af særlig national interesse, offentlige tjenester og forsyningsselskaber indgår ikke i programmet. I 2001 blev det nationale telefonselskab solgt til det ungarske selskab Matav. I 2003 blev afviklingen af 40 store, tabsgivende virksomheder, som blev identificeret i handlingsplanen fra 2000, endelig afsluttet.

8. Reform af den finansielle sektor

Med bankloven fra 2000 blev der indført en retlig ramme for en moderniseret og styrket banksektor. Den finansielle sektor domineres af banksektoren, mens finansielle institutioner, der ikke er banker, spiller en meget begrænset rolle. Banksektoren er stort set privatiseret og meget koncentreret, idet de tre største banker tilsammen tegner sig for omkring to tredjedele af de samlede passiver og aktiver.

VI. GEORGIEN

1. Resumé

I Georgien blev den økonomiske vækst ikke påvirket af den politiske usikkerhed i forbindelse med parlamentsvalget, som til sidst førte til præsident Sjevardnadzes afgang i november 2003. BNP-væksten i faste priser nåede med 8,6 % sit højeste siden 1997. Der tegnede sig kraftige vækstrater inden for adskillige sektorer, herunder bygge- og anlæg, landbrug og fremstillingsindustri. Den gennemsnitlige inflationstakt faldt til 4,8 %. På grund af den høje importefterspørgsel som følge af bygningen af BTC-olierørledningen forværredes underskuddet på de løbende poster til skønsmæssigt 10 %. Der skete en vis positiv udvikling med hensyn til strukturreformerne i 2003, navnlig inden for den finansielle sektor og på privatiseringsområdet, men de største udfordringer for den nye regering lå fortsat inden for energisektoren, forvaltning af den offentlige finansiering og reformen af den offentlige sektor.

På grund af mangler på det skattepolitiske område var Georgien ude af stand til at genoptage låntagningen fra IMF, og i september 2003 blev PRGF-ordningen suspenderet. Udskiftningen af landets ledelse, som fulgte efter de offentlige protester i november, skabte mulighed for at genoptage forbindelserne med IMF, og man drøfter i øjeblikket en efterfølger til PRGF-ordningen. Under disse omstændigheder blev der ikke udbetalt gavebistand til Georgien under EF's ekstraordinære økonomiske bistand i 2003.

2. Makroøkonomiske resultater

Væksten i BNP i faste priser steg i 2003 til 8,6 %, den højeste vækstrate siden 1997, navnlig på grund af kraftig vækst inden for bygge- og anlæg samt landbrug. Bygningen af olierørledningen mellem Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) indledtes på georgisk område i april og fortsætter frem til 2005. Landbruget er den største sektor i økonomien (20 % af BNP), og i 2003 bidrog vejrforholdene til en vækst i landbrugsproduktionen på omkring 10 %. Ud over landbrug og bygge- og anlæg har udvindingsindustrien (aluminium, legeringer, kobber, guld og metalaffald) samt fremstillingsindustrien (vin, gødning, mineralvand) ligeledes udvist højere vækstrater. Industriproduktionen steg med 10,6 % i 2003. De officielle arbejdsløshedstal faldt en smule i årets løb og lå gennemsnitlig på 11,8 % i de første ni måneder.

En stor del af den økonomiske aktivitet er fortsat uregistreret, og smugleriet er omfattende. Derfor gav de kraftige vækstrater i adskillige af de økonomiske sektorer sig ikke udslag i den ventede forbedring af skatteindtægterne. Omkring valget i november 2003 og umiddelbart efter, før det nye styre kom til, gik opkrævningen af skatter, navnlig moms, stort set i stå. Desuden tilbageholdt den selvstyrende provins Adjara fortsat indtægter, som blev indsamlet på provinsens område til centralregeringens budget. Udregnet i forpligtelser forventer man et budgetunderskud på omkring 3 % af BNP i 2003 (2 % i 2002), mens underskuddet udregnet i likvider rent faktisk er en smule lavere end i 2002 på grund af en nettoakkumulering af udgiftsrestancer. Den politiske usikkerhed skabte yderligere problemer for budgetforvaltningen i november og december, men regeringen havde adgang til donormidler til visse umiddelbare behov. Den nye regering tilbagekaldte budgetforslaget for 2004, som blev forelagt parlamentet i oktober 2003, med henblik på revision. Parametrene for budgetprogrammet drøftes med IMF i begyndelsen af 2004.

Georgiens nationalbank har løbende fastholdt en forsigtig pengepolitik. De gode forhold for landbruget bidrog til faldet i den gennemsnitlige inflation fra 5,6 % i 2002 til 4,8 % i 2003. I november-december steg inflationstakten målt over 12 måneder imidlertid til 7 %. Dette skyldtes hovedsagelig den politiske usikkerhed efter valget. Lariens kurs lå stort set fast i forhold til amerikanske dollars (også i november og december), mens den faldt i forhold til EUR. I faste priser skønnes larien at være faldet ganske lidt i 2003.

Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster steg hastigt i 2003 til omkring 10 % af BNP (6 % i 2002), især som følge af kapitalimport til anlægning af BTC-rørledningen. Denne import finansieres af udenlandske direkte investeringer i rørledningerne. Den georgiske nationalbanks internationale bruttoreserver faldt til omkring 190 mio. USD mod slutningen af 2003, hvilket svarer til 1,5 måneders import (ekskl. import vedrørende rørledningen). I US-dollars steg Georgiens udlandsgæld fortsat i 2003 og nåede op på omkring 1,85 mia. USD, men i forhold til BNP faldt den nominelle gældsbyrde til 48 %. Georgien kunne ikke henvende sig til sine bilaterale kreditorer i Paris-klubben med henblik på en omlægning af lån med forfald i 2003 i henhold til aftalen med Paris-klubben fra 2001, fordi landets aftale med IMF blev suspenderet i september 2003. Derfor overholder Georgien indtil omlægningen teknisk set ikke sine bilaterale tilbagebetalingsforpligtelser, og restancerne er nået op på omkring 50 mio. USD i tilbagebetaling på hovedstolen til kreditorer fra Paris-klubben i 2003.

3. Strukturreformer

I juni 2003 vedtog regeringen programmet for økonomisk udvikling og nedbringelse af fattigdom i Georgien, som IMF og Verdensbanken efterfølgende godkendte som grundlag for fremtidig finansiering på lempelige vilkår. Udarbejdelsen af programmet var ikke knyttet til budgetplanlægningen, og derfor mangler der fortsat at blive udarbejdet en udgiftsramme på mellemlangt sigt. Der skal fortsat ske fremskridt med de igangværende reformer af budgetplanlægningen og finansforvaltningen på grundlag af den nye lov for budgetsystemer, som blev vedtaget i april 2003, for at lette programmets gennemførelse. Efter at det nye styre kom til efter præsident Sjevardnadzes afgang, ventes regeringen nu at beskæftige sig med den mulige udarbejdelse af programmet for økonomisk udvikling og nedbringelse af fattigdom, hvor dette er nødvendigt.

I august godkendte parlamentet en ny skattelovgivning, herunder en markant forhøjelse af momstærsklen, indførelse af en skat på mindre virksomheder samt fjernelse af en række generende afgifter. Den umiddelbare virkning af disse reformer ventes at være neutral for så vidt angår de samlede indtægter. Systemet for tilbagebetaling af moms er for nylig blevet gennemgået grundigt. Forskellige interessegrupper beskyttes fortsat af talrige undtagelser fra selskabsskat og moms. Ved at bekæmpe den udbredte unddragelse af betalingen af brændstofafgifter og importafgifter vil man kunne tilføre statsbudgettet betydelige indtægter.

Der skete visse fremskridt med privatiseringen af større virksomheder i 2003, navnlig kemivirksomheden Azot og virksomheden Zestafoni Ferro Alloys. Der blev indgået koncessioner for dele af havnen i Poti, og der blev tildelt administrationsaftaler inden for flyindustri, transmission og distribution af elektricitet (United Distribution Company). De private operatørers større rolle inden for elsektoren afspejles ikke i opkrævningen af elafgifter, som fortsat lå på omkring 70 % af kapitalen og betydeligt under andre regioner. Med henblik på at forbedre forvaltningen af statsejede virksomheder oprettede man et agentur for virksomhedsforvaltning under økonomiministeriet.

Efter aftale med IMF har regeringen iværksat omfattende revisioner inden for tre større statsejede virksomheder, men regelmæssige revisioner er fortsat ikke noget krav for alle statsejede virksomheder.

Georgiens nationalbank har gjort fremskridt med hensyn til at styrke regulering og tilsyn med banker, herunder vedtagelsen af en ny analytisk ramme for afvikling af insolvente banker og kriterier, der viser, at bankdirektører og -ejere er "egnede og ordentlige" i 2003. Man vedtog lovgivning til bekæmpelse af hvidvask af penge i 2003, men den anses ikke for at opfylde de internationale standarder fuldt ud.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Efter Kommissionens delegationsbesøg i Tbilisi i december 2002 indgik man en *ad referendum*-aftale med de georgiske myndigheder om udbetaling af fjerde tranche af EF's ekstraordinære økonomiske bistand på 6,5 mio. EUR. Kommissionens tjenestegrene gjorde imidlertid udbetalingen betinget af, at IMF-bestyrelsens tredje revision under Georgiens treårige PRGF-ordning faldt positivt ud. Georgien stod over for stadig større problemer med at opfylde de strukturelle betingelser under PRGF-programmet i første halvår af 2003, hovedsagelig på grund af problemer med skattepolitikken. I september 2003 stod det klart, at myndighederne ikke kunne opnå flertal i parlamentet for et revideret 2003-budget, som kunne have lukket det underskud på budgettet, der var ved at opstå. Dette medførte, at IMF ikke afsluttede den tredje revision under PRGF-programmet, og den treårige aftale udløb i januar 2004. Under disse omstændigheder udbetalte Fællesskabet ingen penge til Georgien under den ekstraordinære økonomiske støtteordning i 2003.

Udskiftningen af landets ledelse, som fulgte efter parlamentsvalget i november 2003 og præsident Sjevvardnadzes afgang, skabte mulighed for at genoptage forbindelserne med IMF, og den nye georgiske regering fører i øjeblikket drøftelser om en efterfølger til PRGF-ordningen. Fællesskabets ekstraordinære økonomiske bistand til Georgien kan først genoptages, når IMF's bestyrelse har godkendt en ny finansieringsaftale.

Fællesskabet har stillet ekstraordinær økonomisk bistand til rådighed for Georgien i form af et lån på 110 mio. EUR (udbetalt i juli 1998) og samlet gavebistand på op til 65 mio. EUR, der efter planen skal udbetales i adskillige trancher. Da fremskridtene med hensyn til myndighedernes opfyldelse af betingelserne for udbetaling af gavebistanden har været uregelmæssige, blev der kun udbetalt tre trancher på i alt 25 mio. EUR i perioden 1998-2003. Gennem hurtig tilbagebetaling af hovedstolen har Georgien nedbragt sin udestående gæld til Fællesskabet til 92 mio. EUR ved udgangen af december 2003 (uændret i forhold til ultimo 2002).

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prislberalisering

Kun forsyningsselskabernes priser er endnu reguleret. Regulerede priser udgør omkring 3 % af FPI.

2. Handelsliberalisering

Liberal handelspolitik. Georgien blev medlem af WTO i juni 2002. På grundlag af de muligheder, som landet fik ved sin indtræden i WTO, har Georgien øget antallet af toldkategorier og den maksimale toldsats, hvilket har ført til en stigning i den vægtede gennemsnitstold på omkring 11,3 %. Ikke toldbaserede hindringer er kun tilladt af miljø-, sikkerheds- eller sundhedsmæssige årsager.

3. Valutasystem

Flydende valutakurs for lari. Begrænset statslig intervention. Interbankmarkedet dominerende for udenlandsk valuta. Ingen restriktioner på betalinger og overførsler ved løbende internationale transaktioner i overensstemmelse med artikel VIII i IMF's bestemmelser.

4. Udenlandske direkte investeringer

Hensigtsmæssig lovgivning i almindelighed. Ubegrænset hjemtagning af kapital og overskud. Indstrømning af udenlandske direkte investeringer på 3,9 % af BNP i 2002.

5. Pengepolitik

Den forsigtige pengepolitik har medvirket til at stabilisere inflationen på et lavt niveau. Dollariseringen af økonomien er stadig omfattende (ca. 80 % af bankernes aktiver og indlån er i udenlandsk valuta).

6. Offentlige finanser

De samlede offentlige indtægter (inklusive bistand) anslået til 15,6 % af BNP i 2003, heraf skatteindtægter på 14,4 % af BNP. Samlede udgifter anslås til 18,4 % af BNP. Der er indført en række forbedringer af budgetsystemet med den nye lov for budgetsystemet, som blev vedtaget i april 2003 og trådte i kraft den 1. januar 2004 (imidlertid endnu ikke en organisk lov).

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatiseringen af små og mellemstore virksomheder er stort set afsluttet. Der er sket visse fremskridt i privatiseringen af store statsejede virksomheder i 2003 efter en periode med stilstand. Ministeriet for forvaltning af statslig ejendom blev opløst i 2003, og den nye opgavefordeling mellem økonomiministeriet og det nye agentur for virksomhedsforvaltning ventes at fremskynde omstruktureringen af de resterende statsejede virksomheder.

8. Reform af den finansielle sektor

Der er de senere år truffet en række foranstaltninger til styrkelse af banklovgivning og -tilsyn. I øjeblikket findes der 25 aktive banker. Der tilskyndes til yderligere konsolidering af sektoren gennem en gradvis forøgelse af kravet til mindstekapital til et beløb svarende til 5 mio. EUR.

VII. MOLDOVA

1. Resumé

Opsvinget, der startede i 2000, fortsatte i 2003, da væksten i BNP fra år til år nåede 6,3 % trods et markant fald i outputtet fra den vigtige landbrugssektor på grund af vejret (-14,1 % på årsbasis). Voksende import og store beløb fra moldover, der arbejder i udlandet, er fortsat drivkraften bag den økonomiske ekspansion. Den indenlandske efterspørgsel er stærk, og industriproduktionen er i fortsat bedring.

Selv om eksporten steg kraftigt, var dynamikken i importen endnu mere udtalt, så Moldovas store handelsunderskud steg yderligere. Resultatet var, at underskuddet på betalingsbalancens løbende poster også steg og nåede op på omkring 8 % af BNP.

Inflationen steg kraftigt som følge af en fortsat stigning i pengemængden: Forbrugerprisindekset steg med 15,7 % sammenlignet 4,4 % i 2002.

Finanspolitikken var fortsat stram i 2003, men planerne for 2004 tyder på en opblødning; der kan opstå mangel på finansiering, idet budgetprognoserne ser optimistiske ud. Selv om forholdet mellem statsgælden og BNP faldt drastisk til 52 % i 2002 som følge af omstrukturering af gæld og afskrivninger, er gældsbyrden fortsat høj (de forfaldne afdrag på gælden ville lægge beslag på over en tredjedel af centralregeringens indtægter). Derfor vil afhængigheden af kapitalstrømme fra multilaterale og bilaterale kreditorer fortsat være høj på mellemlangt sigt. Moldova har fortsat akkumuleret restancer i 2003, især til den russiske gasleverandør Gazprom og den russiske stat. I 2003 forsøgte Moldova uden held at opnå en aftale om omstrukturering af gælden fra Paris-klubben.

Efter en lovende start i begyndelsen af 1990'erne går strukturreformerne nu langsommere. Overgangen til markedsøkonomi er langt fra afsluttet. Selv om jordreformerne er kommet videre, er der kun sket begrænsede fremskridt med privatiseringen af økonomiske nøglesektorer (EBRD skønner, at 50 % af økonomien fortsat kontrolleres af staten). Privatiseringen kompliceres i betydelig grad af landets ugunstige erhvervs klima og overdreven indgriben fra statens side.

Moldova modtog ingen makrofinansiel bistand fra EU i 2003. Udbetalingerne under gavebistanden på 15 mio. EUR, som godkendtes i december 2002, kunne ikke indledes, da der ikke forelå nogen finansieringsaftale med IMF.

2. Makroøkonomiske resultater

Moldovas økonomiske optur er fortsat efter sidste år, idet væksten i BNP i faste priser var på 6,3 % fra år til år i 2003. Den stærke vækst i industriproduktionen (+14 % årligt), der fremmes af fortsat efterspørgsel fra Rusland og Ukraine samt en stigende indenlandsk efterspørgsel, er stadigvæk den drivende kraft bag væksten.

Efter en afmatning i 2002, hvor væksten i forbrugerprisindekset (FPI) faldt til 5 % som årligt gennemsnit, registreredes en kraftigt stigende inflation i 2003; FPI steg med 12 % som årligt gennemsnit, især som følge af en hastigt voksende pengemængde, som hovedsageligt skyldes uhæmmede indkøb af udenlandsk valuta. Moldovas nationalbank har nu givet udtryk for, at

den vil føre en strammere pengepolitik, da renteforhøjelsen i 2003 viste sig at være utilstrækkelig til at bremse et stigende inflationspres.

Som følge af de skrappe betingelser for finansiering af underskuddet udviste regeringens likviditetsbalance et overskud på 0,5 % af BNP i de første tre kvartaler af 2003; resultatet blev imidlertid ikke kun opnået takket være en bastant opkrævning af moms og told, men især på grund af akkumulerede restancer ved tilbagebetaling af udlandsgælden på 0,6 % af BNP. I 2004 vil forholdet mellem udgifter og BNP trods lønstigninger i den offentlige sektor i henhold til regeringens budgetplaner være uændret, mens skattelettelser vil føre til faldende indtægter. Prognosen for 2004 er dermed et likviditetsunderskud på omkring $\frac{3}{4}$ % af BNP, hvilket indebærer en lempelse af skatterne med over 1 % af BNP. Ifølge IMF kan den nuværende budgetpolitik føre til en yderligere akkumulering af nye restancer (den manglende finansiering af "pengestrømmen", eksklusive restancebetalinger, kan nå op på 2 % af BNP).

Moldovas samlede statsgæld er i øjeblikket på omkring 52 % af BNP (selv om den samlede udlandsgæld uden statsgaranti er langt større). Niveauet er betydeligt lavere end i 1999, hvilket skyldes en række omlægninger, der har mindsket værdien af den udestående gæld. Ikke desto mindre er tilbagebetalingen af gælden fortsat en vanskelig og udfordrende opgave: I 2003 udgør de forfaldne betalinger over 36 % af centralregeringens indtægter. Moldova har ikke genoptaget betalingerne til Gazprom, den russiske gasleverandør, som blev suspenderet i 2001, eller til en række andre bilaterale kreditorer, hvor betalingerne blev suspenderet efter august 2003; i de første tre kvartaler af 2003 er der akkumuleret nye restancer på udlandsgælden svarende til 1,3 % af BNP. På grund af lave valutareserver (mindre end to måneders import) og det betydelige strukturelle underskud på de løbende poster, som er blevet større med tiden og i 2003 udgjorde omkring 8 % af BNP, ventes landet fortsat at være afhængigt af yderligere støtte fra IFI og bilaterale donorer. De store officielle overførsler (hovedsagelig teknisk og humanitær bistand) og de omfattende indbetalinger fra udlandet kan kun delvis opveje det kronisk høje handelsbalanceunderskud.

3. Strukturreformer

Selv om Moldova fik en god start med strukturreformerne i starten af 1990'erne (hvilket navnlig førte til en hurtig optagelse i WTO), har en efterfølgende neddrøsling af reformindsatsen og mangelfuld gennemførelse af lovgivningen ført til et erhvervs-klima, der i vid udstrækning er utilfredsstillende. Korrupsion og en overordnet set utilfredsstillende lovgivningsmæssig ramme skaber betydelige hindringer for vækst anført af den private sektor; desuden ejer eller kontrollerer staten fortsat en stor del af økonomien (50 % ifølge EBRD's 2003-rapport om overgangsfasen). I 2002 omfattede regeringens privatiseringsplan 450 virksomheder, hvoraf de 22 var blandt de største, der privatiseres enkeltvis (to elnet, Moldtelecom, tobaksmonopolet, otte virksomheder i vinsektoren og en række industrianlæg); privatiseringsindtægterne har imidlertid været skuffende og ligget et godt stykke under det planlagte.

Deloitte & Touche, der fungerer som regeringens rådgiver i forbindelse med privatiseringen af elnettene, anbefalede at indstille privatiseringen som følge af ugunstige markedsvilkår, mens privatiseringen af virksomheder i tobakssektoren er blevet udsat, indtil industrien er blevet liberaliseret. Den hidtil største privatisering var salget af halvdelen af landets eldistributionsnet til Union Fenosa of Spain i 1998 med bistand fra Den Europæiske Bank for Økonomisk Genopbygning og Udvikling (EBRD). Som følge af uenighed om eltaksterne med regeringen har den spanske investor imidlertid hævdet, at regeringen og erhvervslivet har forsøgt at spænde ben for virksomhedens aktiviteter. Denne situation har virket afskrækkende

på private udenlandske investorer, hvilket kommer til udtryk i faldende tilgang af udenlandske direkte investeringer. Generelt er Moldovas hovedinvestorer fortsat offentlige instanser som EBRD og det amerikansk støttede Western Newly Independent States Enterprise Fund (WNISEF), der ofte har måttet dække for vestlige private investorer, der forlader landet.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Det Europæiske Fællesskab ydede i 1990'erne makrofinansiell bistand to gange for henholdsvis 45 mio. EUR og 15 mio. EUR til Moldova. Moldova har hidtil omhyggeligt opfyldt sine finansielle forpligtelser over for Fællesskabet.

Den 19. december 2002 vedtog Rådet en afgørelse om *ny makrofinansiell bistand* til Moldova. Den nye bistand i form af gavebistand på 15 mio. EUR erstattede og annullerede lånet på et tilsvarende beløb, som Rådet godkendte i 2000 og aldrig udbetalte, da der ikke fandtes nogen fungerende finansieringsaftale med IMF. I marts 2003 gennemførte Kommissionen et delegationsbesøg i Chisinau for at føre drøftelser om de politiske betingelser, der skulle knyttes til den første tranche af gavebistanden. Disse drøftelser kunne imidlertid ikke afsluttes i 2003, da der ikke forelå nogen fungerende finansieringsaftale med IMF.

Den treårige PRGF for Moldova, som IMF-bestyrelsen godkendte i december 2000, løb af sporet i begyndelsen af 2003. Programmet udløb endeligt i december 2003 som følge af mangelfuld gennemførelse - og sågar tilbageskridt - med hensyn til de aftalte strukturreformer. Samtidig var gennemførelsen af de makroøkonomiske mål i det PRGF-støttede program stort set tilfredsstillende. Verdensbankens strukturtilpasningslån (SAC III) udløb i september 2003 stort set uden udbetalinger ligeledes på grund af dårlige resultater med strukturreformerne.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prislberalisering

De fleste priser er liberaliseret.

2. Handelsliberalisering

Forholdsvis liberal international handelspolitik på papiret, men der findes formelle eller uformelle restriktioner på visse nøglevarer (navnlig solsikkefrø og metalaffald). Moldova blev medlem af WTO i juni 2000.

3. Valutasystem

Lei er konvertibel for transaktioner på de løbende poster. Flydende valutakurs.

4. Udenlandske direkte investeringer

Ubegrænset hjemtagelse af kapital og overskud og ingen begrænsninger på valutakonti i bankerne. Hensigtsmæssig lovgivning overordnet set, men gennemførelsen er ofte problematisk, hvilket svækker erhvervsklimaet. Der har været tendens til øget myndighedsindgriben over for udenlandske investorer, navnlig inden for energisektoren. De udenlandske direkte investeringer har været faldende.

5. Pengepolitik

Stor vækst i pengemængden, især på grund af uhæmmet akkumulering af valutareserver, har ført til en kraftig stigning i inflationen. En forhøjelse af de politisk fastsatte satser har ikke kunnet bremse inflationen. Nationalbanken har meddelt, at den vil føre en strammere politik.

6. Offentlige finanser

Regeringen har forsøgt at øge budgetindtægterne og stramme op på de offentlige udgifter. Inddrivelsen af skatter og afgifter er blevet forbedret, men toldreformen prioriteres fortsat højt. I 2003 registrerede man et mindre overskud på likviditetsbudgettet, men det skyldtes i høj grad en akkumulering af restancer. Myndighederne planlægger et likviditetsunderskud på 0,7 % af BNP i 2004. Men budgetplanen virker optimistisk, og der kan opstå et hul i finansieringen på op til 2 % af BNP (ekskl. tilbagebetaling af restancer). Den statslige udlandsgæld er på omkring 52 % af BNP; tilbagebetalingen af gælden i 2004 vil lægge beslag på mere end en tredjedel af statens indtægter.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Struktur reformerne går langsommere. Overgangen til markedsøkonomi er langt fra afsluttet. Privatiseringen af de væsentligste økonomiske sektorer er forsinket og vanskeliggøres i øjeblikket af et dårligt markeds klima.

8. Reform af den finansielle sektor

Den finansielle sektor er i relativ god form, men det er vigtigt med en yderligere stramning for at styrke opsparingen og fremme investeringerne. Selv om andelen af uerholdelige fordringer er faldet, skal opmærksomheden på grund af en hastigt stigende långivning fastholdes for at undgå sårbarhed.

VIII. RUMÆNIEN

1. Resumé

Den makroøkonomiske udvikling var fortsat gunstig i 2003 med fortsat vækst i investeringer og husholdningernes forbrug sammen med yderligere fald i inflationen. Der var imidlertid tale om en betydelig vækst på de løbende poster som følge af kraftigt stigende vareimport, og dette fik myndighederne til at annoncere en stramning af politikken ledsaget af nøje overvågning af den eksterne udvikling i 2004.

Det makroøkonomiske policy mix bestående af en forholdsvis forsigtig finans- og pengepolitik med henblik på at nedbringe inflationen, samtidig med at konkurrenceevnen i forhold til udlandet bevares, underbyggede disse positive tendenser og bidrog til en yderligere nedbringelse af inflationen.

Med hensyn til gennemførelsen af strukturreformerne skete der fremskridt på en række områder, navnlig privatisering af statsejede virksomheder, begrænsning af lønningerne i den offentlige sektor og justering af priser og struktur inden for energisektoren.

En styrkelse af virksomhedernes økonomiske disciplin er fortsat et vigtigt, uløst spørgsmål, og foranstaltningerne bør være fokuseret på de grundlæggende årsager til de konstante restancer på budgettet og hos de offentlige forsyningsselskaber. Trods forskellige initiativer til forbedring af erhvervsklimaet skal effektiviteten inden for de offentlige myndigheder og retsvæsenet forbedres betydeligt for at skabe lige vilkår på markedet og sikre, at man uhindret kan komme ind på og ud af markedet.

Rumænien kan anses for at have en fungerende markedsøkonomi, når de hidtidige positive fremskridt med sikkerhed er videreført. Desuden er der behov for en energisk og fortsat gennemførelse af strukturreformprogrammerne, for at Rumænien kan blive i stand til at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for Unionen i den nærmeste fremtid.

I januar 2002 enedes Rådet principielt om at stille 100 mio. EUR til rådighed for Rumænien i henhold til Rådets afgørelse 99/732/EF i to undertrancher på betingelse af, at det nuværende standby-arrangement blev gennemført på tilfredsstillende vis, og at der skete tilstrækkelige fremskridt i landets strukturtilpasningsproces. Betingelserne for udbetalingen af første undertranche på 50 mio. EUR blev opfyldt i første halvdel af 2003, og udbetalingen skete den 17. juli 2003.

2. Makroøkonomiske resultater

Siden 2001 har Rumænien oplevet et vedvarende økonomisk opsving med en markant økonomisk vækst, et betydeligt fald i inflationen samt øget åbenhed og konkurrence inden for økonomien. I lyset af den turbulente periode for Rumænien i anden halvdel af 1990'erne, som var kendetegnet af en række fejlslagne forsøg på at stabilisere økonomien, en langvarig, forbigående recession og en lunken holdning til liberalisering af priser og markeder, er dette et betydningsfuldt resultat.

I 2003 klarede Rumæniens fire år gamle økonomiske opsving sig gennem den økonomiske opbremsning i EU, idet væksten fortsat var solid. Ifølge de foreløbige tal var BNP-væksten i faste priser 4,8 % i 2003. Men væksten blev stadig mere ujævn og udelukkende drevet af den

indenlandske efterspørgsel. Husholdningernes forbrug steg kraftigt som følge af en markant stigende forbrugerkredit og store lønstigninger. På den anden side voksede det offentlige forbrug kun en smule. Kombineret med øget vækst i skatteindtægterne og yderligere besparelser på rentebetalingen skød man derfor en smule under målet for budgetunderskuddet i 2003.

Investeringerne i den private sektor steg fortsat hurtigt, hvilket viste, at Rumæniens kapitalbeholdning var i gang med at blive udskiftet, og afspejlede ligeledes en vedvarende vækst i importen. Samtidig faldt væksten i eksporten i løbet af 2003 og var betydeligt mindre kraftig sammenlignet med de gode eksportresultater siden 2000. Dette kom også til udtryk i industriproduktionen, der steg betydeligt langsommere i 2003 i forhold til årene før. Derfor var der tale om en kraftig forværring af handelsbalancen, og efter at have bidraget positivt til væksten i 2002 udviste nettoeksporten en stærkt negativ tendens i 2003.

Underskuddet på de løbende poster voksede betydeligt i 2003 til tæt på 6 % af BNP. Selv om underskuddet på de løbende poster ikke nødvendigvis skyldes dybtliggende problemer af strukturel karakter, bør det fortsat overvåges nøje. Det anvendte policy mix består af en forholdsvis forsigtig finans- og pengepolitik med henblik på at nedbringe inflationen, samtidig med at konkurrenceevnen i forhold til udlandet bevares, og det er fortsat hensigtsmæssigt, selv om der kan være behov for justeringer i lyset af udviklingen i udlandet. Man har annonceret en mere restriktiv finanspolitik for 2004 end oprindeligt planlagt, og den 1. februar indførte man foranstaltninger i bankvæsenet med henblik på at begrænse væksten i låntagningen til et niveau, der gør det muligt at holde underskuddet på de løbende poster på et hensigtsmæssigt niveau.

I 2003 fortsatte inflationen sin faldende tendens. Den gennemsnitlige inflation i forbrugerpriserne nåede 15,3 %. I december var inflationen fra år til år faldet til 14,1 % trods de forhøjelser af energipriserne, der blev givet tilladelse til i årets løb, hvilket betød, at regeringens mål for året kunne opfyldes. Efter at være steget hastigt i årets første halvdel på grund af betydelige stigninger i mindstelønnen steg reallønnen i et mere beskedent tempo i årets sidste del, hvilket medførte en gennemsnitlig reallønsstigning på tæt ved 9 % i 2003.

Arbejdsløsheden (harmoniseret sats baseret på arbejdsstyrkeundersøgelsen) var på 6,6 % i 2003. Den har ligget forholdsvis stabilt omkring 7 % siden 1999. Den registrerede arbejdsløshed lå på 7,6 % i 2003 og har været faldende siden 1999. Men metodologiske ændringer og omdefinerede kriterier for retten til sociale ydelser begrænser sammenligneligheden over tid for begge målinger. Den tilsyneladende lave arbejdsløshedsprocent kan imidlertid også skyldes behovet for en yderligere uddybning af den økonomiske omstrukturering.

Indstrømningen af udenlandske direkte investeringer (FDI) passerede 1 mia. EUR i 2003, hvilket tydede på en beskedent stigning sammenlignet med de foregående år. Denne forbedring kunne imidlertid ikke holde trit med forværringen på betalingsbalancens løbende poster. Hidtil har Rumænien ikke oplevet nogen kraftig stigning i indstrømningen af FDI, og 2003 viste ikke nogen kraftig ændring af FDI-indstrømningen. Siden 1999 har den årlige nettoindstrømning ligget fast omkring 2,5 % af BNP og målt som indstrømning per capita ligger Rumænien fortsat lavt sammenlignet med mere fremskredne overgangsøkonomier. En fortsat vækst, forbedret makroøkonomisk stabilitet og fremskridt med hensyn til markedsmekanismernes funktion peger imidlertid i retning af en mulig stigning i den fremtidige indstrømning.

Som følge af stor efterspørgsel på valutamarkedet og centralbankens bestræbelser på at begrænse presset mod den rumænske lei udjævnedes Rumæniens valutareserver sig mod slutningen af 2003. Reserverne lå imidlertid fortsat på et rimeligt niveau på 3,7 måneders import af varer og tjenester. Desuden er betingelserne for ekstern finansiering blevet forbedret som følge af den positive makroøkonomiske situation. Højere vækst, forbedrede udsigter til reformer og fortsat samarbejde med IMF gjorde det muligt for Rumænien at opfylde sine behov for ekstern finansiering i 2003. Risikoringen af rumænske statsobligationer blev opgraderet af flere kreditinstitutioner i december, både for statsobligationer i national og udenlandsk valuta. Udlandsgælden steg yderligere i 2003, men forholdet mellem gæld og BNP lå fortsat forholdsvis lavt på skønsmæssigt 20,5 % af BNP ved udgangen af 2003.

De fleste fremskridt gennem de senere år kan tilskrives Rumæniens fornyede indsats for at opnå en varig makroøkonomisk stabilisering af økonomien og videreføre de økonomiske reformer. Disse bestræbelser er en del af processen vedrørende forhandlingerne om Rumæniens indtræden i EU og opfyldelsen af de økonomiske Københavnskriterier samt af ordningerne med internationale finansielle institutioner. I oktober 2003 afsluttede Rumænien den endelige revision af et IMF-arrangement planmæssigt for første gang nogensinde i perioden efter kommunismen.

3. Strukturreformer

I 2003 registrerede Rumænien betydelige fremskridt på privatiseringsområdet, og ved at indføre skrappe budgetkrav og udsætte virksomhederne for markedsmekanismerne har man forbedret mulighederne for at forlade markedet og derved styrket den reelle konkurrence. Under tilsyn af privatiseringsagenturet APAPS er privatiseringen skredet frem inden for den industrielle sektor, hvor de fleste store statsejede virksomheder er blevet solgt. Forberedelserne til frasalg inden for den offentlige forsyningssektor er kommet videre end de første skridt, om end langsommere end oprindeligt planlagt. Der skete afskedigelser i nogle af de største statsejede virksomheder med henblik på at forbedre disses økonomiske resultater og privatiseringsudsigter.

Incitamenterne til en mere effektiv ressourcetildeling er også blevet styrket takket være en indsats for at stramme virksomhedernes finansielle disciplin og forbedre de institutionelle rammer for markedsøkonomien. Akkumuleringen af restancer er imidlertid fortsat et af de store uløste problemer i den rumænske økonomi. Gennem 2002 og 2003 opstod der stadig flere restancer på budgettet og inden for energiforsyningen. For en række overvågede statsejede virksomheder steg restancerne over for centralregeringen fra 4,0 % af BNP ved udgangen af 2001 til 4,5 % ved udgangen af 2002 og var fortsat stigende i løbet af første halvdel af 2003. Stigningen fandt sted trods forskellige omlægnings- og afskrivningsordninger i forbindelse med omstrukturering og privatisering af virksomheder.

Energisektoren udgør et særligt problem på såvel det overordnede som det detaljerede plan. Trods yderligere fremskridt var udviklingen inden for energisektoren fortsat ujævn. Komplekse spørgsmål som virksomhedernes store restancer, prissystemet og vurderingen af erstatninger for tidligere skader på miljøet bremser privatiseringen. I virksomhedssektoren har man observeret fortsatte problemer med indførelse af betalingsdisciplin over for slutbrugerne af energi, og der er akkumuleret restancer på alle niveauer. Energiregningerne for en hård kerne af statsejede virksomheder er fortsat blevet betalt over statsbudgettet, indtil virksomhederne er blevet privatiseret. På boligområdet bruger $\frac{3}{4}$ af husholdninger med fjernvarme over 10 % af deres indkomst på varmeregningen, og trods store overførsler til

lavindkomsthusholdninger vælger mange husholdninger at lade være med at betale varmeregningen.

For nylig har man imidlertid taget skridt til at indføre en troværdig mellemsigtet strategi for sektoren. Myndighederne har optrappet håndhævelsen af betalingspligten og er begyndt at afbryde forsyningen til kronisk dårlige betalere, hvilket har forbedret opkrævningsprocenten. Justeringen af energitaksterne er desuden optrappet gradvis for at sikre udgiftsdækningen og indarbejde et tilstrækkeligt overskud til langsigtede investeringer. Der er udviklet nye prissætningsmetoder, og disse forventes gennemført fra 2005. Forberedelserne af det planlagte salg af energiforsyningsvirksomheder er kommet videre, om end langsommere end oprindeligt planlagt. Forhandlingerne om en privatisering af to eldistributører og to større gasdistributører er i gang. Desuden har myndighederne iværksat privatiseringsprocessen for yderligere to eldistributører. Man har modtaget interessetilkendegivelser vedrørende det nationale olieselskab.

Forberedelserne til salget af produktionsanlæg til kraftvarme og vandkraft er indledt. Omstruktureringen af virksomhederne med henblik på privatisering gør det også lettere at åbne energimarkedet for konkurrence. De forberedende skridt såsom opsplitting af produktion, distribution og transmission er taget, og regeringen har annonceret, at 40 % af både gas- og elmarkedet vil blive åbnet fra 2004.

Rumænien har efter mange forsinkelser gjort store fremskridt hen imod at skabe et sundere bankvæsen, og finanssektoren virker i dag til at have tilstrækkeligt med kapital, likvider, og tilsynet er tilsyneladende også tilstrækkeligt. I 2003 lå solvensnøgletallene et godt stykke over 20 %, mens uerholdelige fordringer udgjorde mindre end 10 % af det samlede udlån. Men spændet mellem udlåns- og indlånsrenten ligger fortsat mellem 10 og 15 %, hvilket er tegn på betydelige udgifter til finansieringsvirksomhed og begrænset konkurrence inden for sektoren.

Der var dog stadig forskellige forhold, der skabte sårbarhed. I 2003 steg udlånet til virksomheder og private med et tocifrede procenttal. Navnlig forbrugslånene steg kraftigt, idet bankerne rettede opmærksomheden mod billån og ejendoms lån. Den seneste kraftige vækst i udlånet risikerer at overhale de nødvendige forbedringer af finansieringsvirksomheden samt med hensyn til rammerne for regulering og tilsyn. Som led i forsøget på at begrænse forsigtighedsrisikoen og de makroøkonomiske risici som følge af det kraftigt stigende udlån har Rumæniens nationalbank hævet referencesatsen adskillige gange på det seneste, idet den blev fastsat til 21,25 % i februar 2004 sammenlignet med 17,4 % i april 2003, da banken første gang ændrede sin politik om en gradvis nedsættelse af satserne.

Efter forskellige mislykkede udbud lykkedes det i september 2003 regeringen at sælge en fjerdedel af den største bank (BCR) til Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) og International Finance Corporation (IFC). Med dette salg er statens andel i banken faldet til under 50 %. Da BCR alene ligger inde med omkring en tredjedel af Rumæniens samlede bankaktiver, opfattes en fortsat vellykket privatisering og omstrukturering som værende af vital betydning for at kunne skabe øget dynamik på finansmarkederne.

Den del af den finansielle sektor, som ikke er banker, befinder sig stadig i sine tidligste stadier. Men myndighederne har udarbejdet den lovgivningsmæssige ramme for indførelsen af et pensionssystem med tre søjler, som med tiden kan føre til en uddybning af værdipapirmarkedet og en videreudvikling af forsikringssektoren. Hovedelementerne i den planlagte pensionsreform er indførelsen af en obligatorisk ordning i en anden søjle, som både arbejdsgivere og ansatte bidrager til, samt en frivillig tredje søjle med en

erhvervspensionsordning. Målet med reformen er med tiden at lette byrden på den første søjle, hvor finansieringen er utilstrækkelig. Reformen vil blive medtaget i en treårig handlingsplan med støtte fra Verdensbanken, som ventes gennemført fuldt ud i 2007.

Erhvervs- og investeringsklimaet blev fortsat hæmmet af manglende effektivitet inden for den offentlige forvaltning og i retssystemet. Etablering og lukning af virksomheder hæmmes stadig af komplekse administrative procedurer. Bestræbelserne på at forbedre investeringsklimaet er imidlertid blevet optrappet i 2003. Forsøgene på at begrænse bureaukratiet omfattede kontorer med etstedsbetjening til registrering og godkendelse af virksomheder samt indførelse af en automatisk godkendelsesprocedure for udstedelse og fornyelse af hovedparten af de tilladelser, der udstedes af de offentlige myndigheder. Af andre foranstaltninger kan nævnes ændringer af konkursbestemmelserne, hvilket allerede har ført til et stigende antal nye konkursager og flere afsluttede konkursager.

På det skattepolitiske område blev der i 2003 vedtaget en ny skattelovgivning med tilhørende gennemførelsesbestemmelser, hvilket bør sikre større åbenhed og stabilitet inden for skattelovgivningen. Desuden er momssystemet blevet reformeret, bl.a. gennem indførelse af reducerede satser i overensstemmelse med EU-lovgivningen, mens en række undtagelser er blevet afskaffet.

Der er ligeledes truffet adskillige administrative foranstaltninger med henblik på at forbedre skatteforvaltningen i 2003, f.eks. oprettelsen af et stort skattekontor i Bukarest. I 2004 vil en række lokale skattekontorer desuden blive omdannet til "ekspertisecentre", og i løbet af 2004 vil myndighederne desuden samle inddrivelse, revision og håndhævelse vedrørende bidrag til sundheds-, pensions- og arbejdsløshedsordninger. Regeringen har for nylig meddelt, at man i 2004 vil ændre den personlige indkomstskat fra en ordning med progressive satser mellem 18 % og 40 % til en fast sats på 23 %. Ved at afskaffe de højere satser og forenkle ordningen håber regeringen at nedbringe omfanget af skatteunddragelser og skabe flere arbejdspladser på det officielle arbejdsmarked.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Siden 1991 har EU støttet Rumæniens overgangsproces gennem fire makrofinansielle bistandstransaktioner, hvoraf den sidste blev godkendt i november 1999, da Rådet ydede Rumænien et betalingsbalancelån på op til 200 mio. EUR som led i et standby-arrangement til et beløb af 400 mio. SDR (Rådets afgørelse 99/732/EF). Efter udbetalingen af den første tranche på 100 mio. EUR i juni 2000 kørte IMF-programmet imidlertid af sporet og udløb til sidst. Der kunne derfor i årets løb ikke foretages yderligere udbetalinger af EU's makrofinansielle bistand.

I oktober 2001 godkendte IMF imidlertid et nyt 18 måneders standby-arrangement til 300 mio. SDR (ca. 383 mio. USD). I 2002 blev de langvarige forhandlinger med Verdensbanken om et nyt tilpasningslån for den private sektor (PSAL) på 300 mio. USD afsluttet. Resultaterne under IMF-programmet var blandede, og ved udgangen af 2002 blev afslutningen af den tredje revision udsat. På trods af dette - typisk på grund af problemer med lønpolitikken og privatiseringerne - og forlængelsen af programmet med seks måneder - fordi der ikke kunne findes en egnet strategisk investor til Rumæniens største bank (BCR) - afsluttede Rumænien til sidst arrangementet i oktober 2003. Programmet førte til betydningsfulde resultater i form af forsvarlige makroøkonomiske politikker og strukturreformer, navnlig betydelige fremskridt med hensyn til inflationsbekæmpelse, tilpasning af energitakster og budgetpolitik.

Inden for rammerne af det nu afsluttede standby-arrangement og efter anmodning fra de rumænske myndigheder enedes Rådet i januar 2002 principielt om at stille 100 mio. EUR til rådighed for Rumænien i henhold til Rådets afgørelse 99/732/EF i to undertrancher på betingelse af, at standby-arrangementet blev gennemført tilfredsstillende, og at der skete tilstrækkelige fremskridt i landets strukturløsningsproces. Efter langvarige forhandlinger blev der i november 2002 undertegnet en supplerende låneaftale og et supplerende aftalememorandum.

Efter store forsinkelser var de strukturpolitiske betingelser for udbetalingen af den første undertranche opfyldt i første halvdel af 2003, hvilket banede vejen for udbetalingen af den første undertranche på 50 mio. EUR af den sidste tranche af den resterende makrofinansielle bistand fra EU, som blev udbetalt den 17. juli 2003.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prislberalisering

I 2003 fandt særlige reguleringsbestemmelser anvendelse på 18 varer og tjenester. Mængden af regulerede varer og tjenesteydelser i forbrugskurven udgjorde 21,7 %. De regulerede priser i energisektoren blev regelmæssigt justeret over inflationen.

2. Handelsliberalisering

Ifølge WTO's handelsrapport fra 2003 anvendte Rumænien toldtariffer i henhold til princippet om de mest begunstige lande for ikke landbrugsrelaterede produkter på gennemsnitlig 16,2 % sammenholdt med EU-niveauet på 4,2 %. Handelsliberalisering har været et centralt element i Rumæniens økonomiske overgang i retning af at blive en markedsøkonomi. Sammen med omfattende indenlandske økonomiske reformer har Rumænien spillet en aktiv rolle i det multilaterale handelssystem og dets integration i de regionale aftaler i Europa. Landet opfylder konsekvent sine forpligtelser om markedsadgang og andre aftaler i henhold til Uruguay-runden og deltager aktivt i de igangværende multilaterale forhandlinger. Rumæniens mål om tiltrædelse til EU har stor betydning for landets udenrigshandelsordning.

3. Valutasystem

Leuen flyder inden for en ordning med styret flydning, og kursen anvendes som det væsentligste inflationsbekæmpende instrument, så længe dette ikke bringer betalingsbalancen i fare. Inden for disse rammer gik centralbanken over til en politik med sjældnere, men større interventioner for at tillade større kursudsving.

4. Udenlandske direkte investeringer

Ordnningen vedrørende udenlandske direkte investeringer er åben og ikke diskriminerende; overskud kan frit hjemtages. Siden begyndelsen af 1997 har udenlandske investorer kunnet eje den jord, der er nødvendig for at udøve deres aktiviteter. De love, der regulerer og fremmer udenlandske direkte investeringer og porteføljeinvesteringer, er gentagne gange blevet ændret, hvorved der er opstået retlig usikkerhed.

5. Pengepolitik

Den rumænske centralbank er yderst uafhængig. Loven om centralbankens statut angiver, at bankens hovedformål er at sikre den nationale valutas stabilitet for at bidrage til prisstabiliteten. Selv om lovgivningen stadig giver mulighed for at yde staten begrænset direkte finansiering, blev denne mulighed ikke udnyttet i 2002.

6. Offentlige finanser

Den grundlæggende skattereform er blevet gennemført, men der mangler endnu at blive gjort en større indsats for at konsolidere de offentlige finanser, herunder en pensionsreform og en reform af sundhedssektoren. I 2003 gennemførte man imidlertid en ny momslovgivning og lovgivning om beskatning af overskud med henblik på at forbedre de institutionelle rammer for budgetpolitikken og forvaltningen af skatter og afgifter. Afskaffelsen af de fleste midler uden for budgettet gav mulighed for særdeles nødvendige fremskridt i retning af at bremse de udbredte skatteunddragelser og en forbedring af opkrævningen. I den nye skattelovgivning, som trådte i kraft i januar 2004, samles og forenkles en række skattebestemmelser, og den udgør et fremskridt med henblik på at skabe større åbenhed og forudsigelighed i skattelovgivningen. Vedtagelsen af den nye budgetlov i 2003 førte til en yderligere forbedring af procedurerne for budgetlægning og udgiftskontrol.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatiseringen skred frem inden for industrisektoren med salget af flere store virksomheder, mens forberedelserne til frasalg i energisektoren nåede videre end de første skridt, dog meget langsommere end oprindeligt planlagt. Der skete omfattende afskedigelser i nogle af de største statsejede, tabsgivende virksomheder med henblik på at forbedre disses økonomiske resultater og privatiseringsudsigter. Inden for banksektoren kunne den største tilbageværende, statsejede bank (BCR) ikke sælges til en strategisk investor som oprindeligt planlagt. Efter flere mislykkede udbud lykkedes det i september 2003 i stedet regeringen at sælge 25 % af aktierne i banken til EBRD og IFC.

8. Reform af den finansielle sektor

På grundlag af de stadige forbedringer af den makroøkonomiske stabilitet og styrkelsen af bankernes balance fortsatte udviklingen af banksektoren i 2003. Finansieringsvirksomhed lå fortsat på et lavt niveau, men var i kraftig stigning, og mod slutningen af 2003 udgjorde de samlede finansielle aktiver lige over 40 % af BNP. Den finansielle sektor virker generelt til at have tilstrækkelig kapital, likvider, og tilsynet virker tilstrækkeligt. Fusioner og ophævelser af tilladelser har ført til en yderligere begrænsning af antallet af finansinstitutioner, og mere end to tredjedele af bankerne har overvejende udenlandske ejere. Udenlandske banker tegner sig for et godt stykke over halvdelen af de samlede aktiver inden for bankvæsenet, udlån til den ikke statslige sektor og de samlede indlån.

IX. SERBIEN OG MONTENEGRO

1. Resumé

I 2003 var den økonomiske situation karakteriseret ved en nedgang i industri- og landbrugsproduktionen, mens servicefag og bygge- og anlæg fortsat tegner sig for størstedelen af stigningen i BNP på 3 % i faste priser (i forhold til 4 % i 2002). Inflationen faldt yderligere fra 15 til 8 %, og dinaren faldt med omkring 11 % i forhold til euroen. Valutareserverne steg fortsat markant med over en mia. EUR, hvilket skyldtes en kraftig nettokapitaltilstrømning, der især kunne tilskrives uventet høje direkte udenlandske investeringer samt officiel finansiering.

Efter en god start med bemærkelsesværdige resultater i 2001/2002 gik strukturreformerne langsommere i 2003 for at gå helt i stå ved årets udgang i perioden op til valget i Serbien. Især er omstruktureringen af store samfunds- og statsejede virksomheder og bankprivatiseringerne blevet forsinket. Det skal iværksættes en ny reform, hvis udsigterne til fremtidig vækst og jobskabelse skal forbedres. Blandt andet bør der fortsat gennemføres reformer af institutionerne og gøres synlige fremskridt med hensyn til indførelsen af et funktionsdygtigt fælles marked i Serbien og Montenegro.

I begyndelsen af november 2002 besluttede Rådet at stille yderligere makrofinansiel EF-støtte til rådighed, op til 130 mio. EUR i forbindelsen med et treårigt IMF-program (2002-2005), som supplement til den første pakke på 345 mio. EUR, som blev gennemført i 2001/2002. Beløbet blev revideret i opadgående retning til 200 mio. EUR gennem en revision af Rådets afgørelse i november 2003, der havde til formål at afhjælpe det behov for yderligere finansiering, som IMF havde afdækket i årets løb. To trancher på i alt 105 mio. EUR (40 mio. EUR i december 2002/februar 2003 og 65 mio. EUR i august 2003) er allerede udbetalt.

2. Makroøkonomiske resultater

I 2003 faldt væksten i landet til en forventet stigning på 3 % i faste priser (et fald fra 4 % i 2002) sammenholdt med det oprindelige mål, nemlig 3,5-4,5 %. I Serbien anslås væksten i faste priser i 2003 til 3,1 %, mens den økonomiske vækst i Montenegro som forventet lå noget lavere, nemlig 1,5 %. Som i det foregående år skyldes væksten i Serbien især gode resultater i servicesektoren (handel, finansielle tjenesteydelser samt bygge- og anlæg). Det anslås dog, at landbrugsproduktionen er faldet fra 10 til 15 % sammenholdt med 2002 på grund af den lange tørkeperiode i foråret og sommeren, og industriproduktionen er angiveligt faldet med omkring 3 %. De væsentligste vækstkilder i Montenegros økonomi var industriproduktion og turisme, som tegnede sig for årlige stigninger på hhv. 8,4 % og 11 % i de første otte måneder af 2003 sammenlignet med samme periode i 2002.

Den årlige forbrugerpris-inflation i Serbien (periodens udgang) i 2003 faldt fra 15 % (ultimo 2002) til omkring 8 % trods en stigning i elpriserne i juli (gns. 15 %) i overensstemmelse med IMF-programmet, og højere fødevarerpriser på grund af tørkeperioden i foråret. I Montenegro var den årlige inflation i 2003 faldet yderligere fra 9,5 % til omkring 8 % ved årets udgang. Denne relativt høje inflation for en økonomi, der bruger euroen, skyldes til dels indførelsen af moms i april og en gennemsnitlig stigning i elpriserne på 23 %.

Landets konsoliderede budgetunderskud i 2003 forventedes oprindeligt at blive fastholdt på 4,5 % af BNP, sammensat af et underskud på 4,1 % i Serbien og på 0,4 % i Montenegro, idet

sidstnævnte repræsenterer omkring 5,6 % af Montenegros BNP. Det samlede udgiftsniveau skulle reduceres med 2 % af BNP, så der var mulighed for at sænke skatterne, især i Serbien. I Serbien blev det konsoliderede officielle underskud senere revideret i nedadgående retning til 3,5 % af BNP. Privatiseringsindtægterne var højere end forventet, hvilket førte til en overfinansiering af budgettet med 2 % af BNP og dermed en tilsvarende reduktion af den offentlige gæld. Montenegro havde fortsat budgetproblemer i 2003. I Montenegro bidrog indførelsen af moms i april til en forøgelse af budgetindtægterne, om end det dog endnu er vanskeligt at vurdere den finanspolitiske situation i 2003, hvilket også skyldes manglen på pålidelige data. For Montenegros vedkommende hersker der især usikkerhed med hensyn til underskuddets reelle størrelse og dets finansiering.

Serbiens nationalbank (NBS) har videreført sin stabilitetsskabende pengepolitik i 2003. I begyndelsen af 2003 hævdede NBS midlertidigt kravene til reserverne til indlån for at absorbere forretningsbankernes overskydende likviditet, som stammede fra en overførsel af statens indlån til banker i forbindelse med betalingsreformen. Siden maj 2003 har pengepolitikken været relativt lempelig, hvilket bl.a. kan ses i de gentagne reduktioner af de obligatoriske reserver. I 2001 og 2002 var valutakurspolitikken rettet mod at stabilisere dinarens nominelle kurs, hvilket i høj grad bidrog til at sænke inflationen i Serbien. Siden begyndelsen af 2003 har NSB fulgt en mere fleksibel strategi, hvor der også er taget hensyn til kursudviklingen og forskellige aspekter af den internationale konkurrenceevne. Fra ultimo december 2002 til ultimo december 2003 faldt dinaren i nominal værdi med omkring 11 % i forhold til euroen, men forblev dog stabil i faste priser.

Serbiens og Montenegros aktuelle underskud på de løbende poster i 2003 anslås at være faldet til 11 % af BNP før gavebistand (12,8 %) i 2002), hvilket hovedsagelig skyldtes en lavere importefterspørgsel og et begrænset opsving inden for eksporten. Kapital- og finansposterne kom under pres i første halvdel af 2003, men for året som helhed blev der i sidste instans registreret store nettokapitaltilstrømninger, især i form af uventet store nettotilstrømninger af direkte udenlandske investeringer (1.060 mio. EUR sammenholdt med et forventet niveau på 550 mio. EUR). Valutareserverne steg med omkring 1 mia. EUR og nåede op over 3 mia. EUR (svarende til 4,5 måneders forventet import) ved årets udgang.

Generelt er den eksterne bæredygtighed fortsat en udfordring for Serbien og Montenegro. Trods betydelig gældslempelse fra kreditorerne i Paris-klubben er udlandsgælden (anslået til 12,7 mia. EUR ved udgangen af 2003 eller 61 % af BNP) fortsat relativt høj. Navnlig forventes gældsafdragelsen i 2005 at stige betydeligt, nemlig fra omkring 2,2 % af BNP og 10 % af eksporten af varer og tjenesteydelser i 2003 til hhv. 4,1 % og 16,1 %.

3. Strukturreformer

Reformen af de offentlige finanser blev videreført, og udgiftskontrollen er blevet forbedret takket være den gradvise indførelse af en enkelt konto for finansministeriet i NBS til budgetgennemførelsen, hvilket dækker de fleste ministerier og andre direkte udgiftsenheder. Forvaltningen og kontrollen med udgifter uden for budgettet og de lokale myndigheders budgetter skal styrkes yderligere. Opkrævningen af skatter og afgifter er blevet forbedret gennem en omorganisering og modernisering af kontoret for offentlige indtægter. Planerne for politikken vedrørende skattelovgivning, herunder om indførelsen af moms og indkomst- og overskudsbeskatning, blev ikke iværksat på grund af blokeringen af parlamentets arbejde, og fordi det blev opløst senere på året. I Montenegro har myndighederne efter indførelsen af en finansforvaltning i finansministeriet indledt yderligere reformer for at begrænse de offentlige udgifter. I marts 2003 vedtog regeringen en handlingsplan for beskæftigelses- og

lønpolitikken, der omfatter en reduktion af antallet af overflødige offentligt ansatte og større løndifferentiering. Indførelsen af moms i Montenegro i april 2003 var et vigtigt skridt trods de efterfølgende midlertidige vanskeligheder med skatteopkrævningen.

I juli 2003 vedtoges en lov om offentlig administration, der udgør den politiske og juridiske ramme for reformer af den offentlige administration. Desuden trådte en ny pensions- og handicapforsikningslov i kraft i september 2003 baseret på et system bestående af tre søjler.

I Serbien har regeringen i 2003 udarbejdet eller vedtaget en række love, som sigter mod at forbedre de retlige rammer for udviklingen af den private sektor, herunder selskabslovgivning, selskabsregistrering samt procedurer for konkurser og offentlige indkøb. Disse love er dog endnu ikke trådt i kraft. I februar 2003 vedtoges en ny revisionslov og en række andre love, bl.a. om øget anvendelse af lån med sikkerhed i fast ejendom, som trådte i kraft i august 2003. Nu er det vigtigt, at disse love gennemføres fuldt ud og anvendes for at styrke finansieringsvirksomhed og dermed lette investeringer og vækst i økonomien.

Privatiseringsprocessen i Serbien tog fart med salget af nogle store virksomheder, f.eks. to tobaksfabrikker, det næststørste olieselskab, et stålværk og et bryggeri. Ultimo 2003 var omkring 900 virksomheder solgt på auktion (heraf 206 i 2002), 32 gennem offentlige udbud (heraf 12 i 2002) og 103 gennem aktiefonden (heraf 48 i 2002). Indtægterne fra privatiseringerne nåede således op på over 900 mio. EUR i 2003 (345 mio. EUR i 2002). I Montenegro begyndte privatiseringen af det største nationale selskab, aluminiumsfabrikken KAP-Podgorica, med udnævnelsen af den finansielle rådgiver, men da der også skulle træffes nogle strategiske beslutninger i forbindelse med salget (elimport), varer det sandsynligvis længe, inden processen er afsluttet. Privatiseringen af stålværket i Nikšić og tobaksfabrikken i Podgorica er godt i gang. Regeringen i Montenegro meddelte også ved udgangen af 2003, at privatiseringen af 20 mindre og ikke så attraktive fabrikker ville blive fremskyndet. Omstruktureringen af omkring 50 af de største investeringsselskaber i Serbien er ikke særlig fremskredet på grund af uløste problemer med disse virksomheders udeståender. I et forsøg på at fremskynde omstrukturingsprocessen har myndighederne udviklet en ny strategi - ”betingede udbud” - som bl.a. betyder, at man vil sætte de selskaber, hvis gæld ikke er blevet omstruktureret, til salg, og overlade det til de bydende at foreslå, hvor stor gæld de er rede til at acceptere. Det er endnu uvist, om den nye strategi kan gennemføres med held.

I finanssektoren styrkede de serbiske myndigheder reguleringen af og kontrollen med det lokale banksystem gennem vedtagelsen i juli 2002 af den nye lov om nationalbanken sammen med en række ændringer af bankloven. Privatiseringen af 15 banker, som den serbiske regering havde opkøbt aktier i gennem en ombytning af gæld for egenkapital i 2002, blev forsinket, hvilket også skyldes en udskiftning i banksaneringskontorets topledelse. Privatiseringen af de første tre ud af 15 banker sker sandsynligvis først medio 2004. Banksektoren lider stadig under uløste problemer med fordringer i overordentlig gældstyngede virksomheder, og der skal træffes en strategisk beslutning vedrørende uerholdelige fordringer i bankernes porteføljer. I Montenegro er de institutionelle rammer for banktilsynet blevet styrket i det sidste år med indførelsen af nye bestemmelser vedrørende licenser, mindstekapital, klassificering og anskaffelse af aktiver samt store engagementer. Myndighederne vedtog i september 2003 en lov om hvidvaskning af penge. Republikkens hidtil største bank, Montenegro Bank, blev solgt i juli 2003, og der er sket fremskridt med forberedelserne til privatiseringen af den sidste bank, hvor staten har aktiemajoriteten, Podgorica Banka. Et andet vigtigt skridt, som blev taget i 2003, var finansministeriets beslutning om at tilbagekalde alle licenser, som var givet til offshore-banker registreret i

Montenegro. Den fortsatte stigning i indlån gennem hele 2003 styrkede tilliden til banksektoren.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

I begyndelsen af november 2002 besluttede Rådet at stille yderligere EU-bistand til rådighed, nemlig op til 130 mio. EUR, efter den første pakke med 345 mio. EUR, som blev afviklet i 2001/2002. Formålet med bistanden var at støtte de økonomiske politikker inden for rammerne af IMF's treårige udvidede arrangement (2002-2005), der blev godkendt i maj 2002, og navnlig at støtte betalingsbalancen og styrke landets valutasituation. I december 2002 blev der forhandlet om og indgået et aftalememorandum mellem Kommissionen og myndighederne. I aftalememorandummet specificeres betingelserne for den økonomiske politik og de strukturelle foranstaltninger med henblik på frigivelse af anden og tredje tranche af denne bistand. Der stilles ligeledes krav om at få indført et fælles marked i landet. Myndighederne har vedtaget at afsætte 90 % af alle indtægter fra denne støtte til Serbien og 10 % til Montenegro.

Gavedelen af denne første tranche (30 mio. EUR) blev frigivet i december af 2002 efter undertegnelsen af aftalememorandummet. Lånedelen af den første tranche (10 mio. EUR) blev udbetalt i februar 2003 efter parlamentets ratificering af låneaftalen mellem EU og Serbien og Montenegro. Efter mordet på den serbiske premierminister i marts 2003 og den efterfølgende anmodning fra det serbiske finansministerium foreslog Kommissionen med støtte fra Rådet at front-loade den resterende makrofinansielle bistand med en relativt stor anden tranche for at løse op for den spændte finansielle situation i landet. Den anden tranche på 65 mio. EUR, omfattende en gavebistand på 35 mio. EUR, blev frigivet i august, efter at Kommissionen havde konstateret, at den økonomiske politik vedrørende reformen af de offentlige finanser og den offentlige administration, reformen af banksektoren og udviklingen i den private sektor blev afviklet tilfredsstillende. I oktober 2003 aflagde Kommissionen et delegationsbesøg for at undersøge, om betingelserne for at frigive den tredje tranche var opfyldt. Det blev konstateret, at der skulle gøres betydelige fremskridt, før den tredje tranche kunne frigives.

I november 2003 besluttede Rådet at øge den eksisterende makrofinansielle pakke med 70 mio. EUR, dvs. op til 200 mio. EUR, og reviderede dermed sin afgørelse fra november 2002, for at opfylde de behov for finansiering, som IMF havde afdækket i forbindelse med stabiliseringsprogrammet. Betingelserne for denne supplerende støtte, herunder tranchens omfang og dertil knyttede betingelser, er endnu ikke færdigforhandlet med myndighederne.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prislberalisering

De fleste priskategorier er blevet liberaliseret med undtagelse af enkelte offentlige tjenester og forsyningsselskaber. Elpriserne justeres gradvis til et niveau, hvor de dækker udgifterne. Elpriserne steg gennemsnitligt 15 % i Serbien og 23 % i Montenegro.

2. Handelsliberalisering

Der er gjort betydelige fremskridt med harmoniseringen af toldtarifferne i Serbien og Montenegro, men der er endnu ikke indgået nogen aftale om harmonisering af landbrugstarifferne og tilpasning af importafgifter. Liberaliseringsforanstaltningerne omfattede en udfasning af ikke-toldmæssige hindringer, den planlagte ophævelse af alle importkvoter og liberaliseringen af råolieimporten. Handelsrelationerne til EU blev negativt påvirket af utilstrækkelig kontrol med oprindelsen af dele af sukkereksporten. Der indgås bilaterale handelsaftaler med nabolandene.

3. Valutasystem

Den styrede flydning i Serbien under hvilken den nominelle kurs var relativt stabil i 2001 og 2002, førte til en betydelig opskrivning i faste priser på omkring 50 % i samme periode, om end det dog skete ud fra et angiveligt undervurderet niveau ultimo 2000. I 2003 blev dinaren devalueret med omkring 11 % mod euroen, men forblev relativt stabil i faste priser. Euroen er eneste lovlige betalingsmiddel i Montenegro. En meget højere inflation sammenlignet med eurozonen medfører en omfattende stigning i faste priser.

4. Udenlandske direkte investeringer

Der er vedtaget en hensigtsmæssig lovgivning om udenlandske direkte investeringer, ligesom der er oprettet et agentur til fremme af udenlandske investeringer. Der skal dog stadig vedtages omfattende lovgivning til forbedring af erhvervs miljøet, især med hensyn til virksomhedsregistrering. De udenlandske direkte investeringer hænger i vid udstrækning sammen med privatiseringerne; investeringerne i grønne områder og egenkapital.

5. Pengepolitik

Den stabilitetsorienterede pengepolitik, som fulgtes i 2003, sigtede mod at bringe den årlige inflation ned under 10 %, hvilket ville være første gang siden indledningen af reformprocessen i slutningen af 2000. Dette omfatter en kraftig begrænsning af nationalbankens långivning til regeringssektoren. En ændring af reservekravet er fortsat det vigtigste politiske instrument til påvirkning af likviditeten i banksektoren. I Montenegro er mulighederne for at føre en uafhængig pengepolitik meget begrænsede.

6. Offentlige finanser

Der er gjort yderligere fremskridt med reformerne for at forbedre udgiftskontrollen i begge republikker, men der er fortsat behov for yderligere økonomisk konsolidering og prioritering af de offentlige udgifter. Momsen blev indført i Montenegro i april, dens indførelse er udskudt til medio 2005 i Serbien. En vigtig reform i Serbien var reformen af kontoret for offentlige indtægter og afskaffelsen af det gamle betalingskontor.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatiseringerne i Serbien tog fart med det vellykkede salg af mange små virksomheder på auktioner og enkelte store flagskibsselskaber, som skete i form af udbud. Indtægterne fra privatiseringerne oversteg langt forventningerne og beløb sig til omkring 900 mio. EUR i 2003. Omstruktureringen og privatiseringen af store insolvente virksomheder gik dog langsommere i 2003. I Montenegro er privatiseringen af dele af den store aluminiumsfabrik undervejs.

8. Reform af den finansielle sektor

Banktilsynet er blevet styrket i Serbien og Montenegro. Omstruktureringen og privatiseringen af banker i Serbien er blevet forsinket. Montenegro Banka blev solgt i august 2003, og privatiseringen af den sidste statsejede bank i Montenegro, Podgorica Banka, er under forberedelse.

X. TADSIKISTAN

1. Resumé

Tadsjikistans makroøkonomiske situation var fortsat stærk i 2003, og vækstkilderne diversificeres fortsat. De traditionelle sektorer som bomuld og aluminium udviste en beskeden vækst, mens der er registreret kraftig vækst i andre sektorer såsom tjenesteydelser (især handel), bygge- og anlæg, energi og tekstil. Den stigende indenlandske efterspørgsel blev styrket af en stor forøgelse af overførsler fra udlandet.

Der er blandede resultater med hensyn til strukturreformerne. Statens samlede skatteopkrævninger steg, hvilket især skyldtes en bedre forvaltning af momssystemet. Privatiseringen af mellemstore og store virksomheder er gået langsomt fremad i de sidste par år. Myndighederne forbereder en gældslempelsesstrategi for statsejede landbrug, som omfatter en mulighed for afskrivning af indlandsgælden for de landbrug, som omstruktureres. I banksektoren er omstruktureringen af den statsejede Amonatbank næsten afsluttet, og den største bank, Agroinvestbank (AIB), har nu udarbejdet en endelig opgørelse over sine uerholdelige fordringer.

To trancher (på hver op til 7 mio. EUR) er fortsat ikke udbetalt under den ekstraordinære finansielle bistand, og Tadsjikistans udestående gæld til EU er nu på 44 mio. EUR. Det nøjagtige omfang af tranchen for 2003 og den fremskyndede tilbagebetaling (op til hhv. 7 og 12 mio. EUR) afhænger af resultaterne af delegationsbesøget, der finder sted i midten af marts 2004.

2. Makroøkonomiske resultater

Tadsjikistans makroøkonomi var fortsat stærk i 2003 med en anslået vækst i BNP i faste priser til 10,2 % sammenholdt med 9,1 % i 2002. Vækstkilderne bliver stadig mere diversificeret. De traditionelle sektorer som bomuld og aluminium udviste en beskeden vækst, mens der er registreret kraftig vækst i andre sektorer såsom tjenesteydelser (især handel), bygge- og anlæg, energi og tekstil. Den stigende indenlandske efterspørgsel blev styrket af en stor forøgelse af overførsler fra udlandet (for 2003 blev de anslået til 15 % af BNP).

Finansoverskuddet for 2003 skønnes at udgøre 0,6 % af BNP. Programmet for offentlige investeringer og underskud af skattelignende art er ikke medtaget i de officielle budgettal. IMF skønner, at dette underskud i energisektoren udgør 5,5 % af BNP. Omkring to tredjedele skyldes lave takster og tekniske tab, mens resten skyldes en lav opkrævningsprocent. Forholdet mellem skatter/afgifter og BNP steg fra 14,7 % i 2002 til anslået 15,5 % af BNP i 2003 og forventes at stige yderligere til 16,2 % i 2004. Under alle omstændigheder vil regeringen fortsat være afhængig af multilateral finansiering for at dække budgetunderskuddet.

Skønt Tadsjikistans udlandsgæld er stor, er den faldet fra 82 % af BNP ultimo 2002 til anslået 73 % ultimo 2003, hvilket skyldes aftaler om gældsoplægning med bilaterale kreditorer og en kraftig BNP-vækst i de senere år. Henstandsperioden i omlægningsaftalen med Rusland (december 2002) udløber i 2005, hvor udgifterne til gældsafvikling forventes at stige betydeligt for perioden 2005-2009.

Adskillige faktorer bidrog til at øge inflationen i 2003, og de fleste indtraf i årets første kvartal. I dette tidsrum blev pengepolitikken lempet, i takt med at der blev udstedt målrettede kreditter til bomuldssektoren.

Det usædvanligt strenge vintervejr medførte en markant stigning i fødevarerpriserne, nemlig på 7,8 % år til år i de første fire måneder af 2003. Energipriserne, der var højere end forventet, har også sammen med stigende brændsels- og energipriser skubbet inflationen i vejret. Desuden steg prisen på tjenesteydelser med næsten 32 % år til år i januar-april 2003. Ved udgangen af 2003 anslås inflationen til 13,7 %.

Betalingsbalancens løbende poster blev forbedret i de første ni måneder af 2003 sammenholdt med samme periode året før. Det afspejler en kombination af overførsler fra statsborgere i udlandet, som var højere end forventet, og højere internationale priser på bomuld og aluminium. De øgede udlandsoverførsler, som sendtes gennem forretningsbanker, er tegn på den øgede tillid til bankerne og afspejler det større antal arbejdstagere, der arbejder i udlandet, hvilket igen skyldes manglen på jobmuligheder på det nationale arbejdsmarked. Bruttoreserverne af udlandsvaluta steg med 38 % i de første ni måneder af 2003, men den betydeligt større import i tilknytning til den hurtige vækst betyder, at importdækningen anslås til at være uændret ved udgangen af 2003 (1,8 mdr.) sammenholdt med samme tidspunkt i 2002.

3. Strukturreformer

Den markante stigning i opkrævningen af skatter og afgifter skyldes navnlig forbedret administration af moms, herunder den endelige overgang til destinationsprincippet. For at få større momsindtægter har myndighederne iværksat et undervisningsprogram for skatteyderne og reduceret forsinkelserne i udsendelsen af momsrefusioner. Samtidig mindsker de gradvist de centrale, statsejede virksomheders skatterestancer. Myndighederne har færdiggjort et udkast til en ny skattelov, som skal forenkle og forbedre skatteadministrationen. Myndighederne har ligeledes planer om at omstrukturere told- og skatteministeriet, indføre et system med identifikationsnumre for den enkelte skatteyder og ajourføre databasen over skatteydere.

Privatiseringen af mellemstore og store virksomheder er gået langsomt fremad i de sidste par år. Ved udgangen af 2002 var omkring 500 virksomheder blevet privatiseret, hvilket udgør omkring 40 % af det samlede antal virksomheder, som skal privatiseres. Der er dog også sket noget sidste år. I juli 2003 iværksatte statens udvalg for statsejendom et udbud vedrørende seks store industriforetagender (melmølle, stål, læderproduktion, elektronik og en skofabrik).

Myndighederne forbereder en gældslempelsesstrategi for statsejede landbrug, som omfatter en mulighed for afskrivning af indlandsgælden for de landbrug, som omstruktureres. AIB bistår myndighederne med at udarbejde forslag til at mindske eller omlægge disse statsejede landbrugs udlandsgæld. En mulighed, som er under overvejelse, er at indføre en mekanisme for salg af landbrugenes udlandsgæld til gengæld for midlertidige rettigheder til at sælge bomuld.

Myndighederne planlægger at arbejde med uvildige tredjemænd for at gøre omstruktureringen af landbrugene mere gennemskuelig. De forventer at nå til en aftale med disse grupper - herunder internationale ngo'er - inden udgangen af marts 2004 om overvågning af privatiseringen af mindst 25 statsejede brug. For at forbedre styringen af denne privatiseringsproces vil myndighederne fremlægge ændringsforslag til loven om lokalstyre og

jordloven i parlamentet (ultimo marts 2004), som vil hindre de lokale myndigheder i at gribe ind i privatiseringsprocessen eller driften af de omstrukturerede landbrug. Myndighederne planlægger desuden at gøre embedsmændene i statens jordreformudvalg uafhængige af de lokale myndigheder. For at sikre, at de privatiserede landbrug får entydige, klare rettigheder til jorden har myndighederne besluttet at udstede 5 000 supplerende beviser på ejendomsret til jord (mellem 1. oktober 2003 og udgangen af marts 2004).

Der er gennemført en ny energilov, som fremmer inddragelsen af Barki Tajik (det statsejede elselskab) og betyder oprettelsen af et uafhængigt regulerende organ i energisektoren.

Den 3. juni 2003 blev der med et præsidentdekret nedsat en arbejdsgruppe under forsæde af energiministeriets. Arbejdsgruppen skal styre omstruktureringen af energisektoren. Man har undersøgt adskillige modeller, og man overvejer nu at dele Barki Tajik op og gøre det til et produktionsselskab, en uafhængig transmissionsvirksomhed og (fire) regionale distributionsselskaber.

Antallet af forretningsbanker er faldet fra 17 i 2001 til 13 (pr. marts 2003). Omstruktureringen af den statsejede Amonatbank er næsten afsluttet ifølge IMF. Overholdelsen af forsigtighedskravene er bedret betydeligt, og banken kører nu med overskud. Den største bank, Agroinvestbank (AIB), har nu udarbejdet en endelig opgørelse over sine uerholdelige fordringer. AIB vil blive delt op i to uafhængige enheder: en forretningsbank og en ikke-bankmæssig finansiel institution, som skal finansiere aktiviteter i bomuldssektoren.

I 2002 opfyldte kun fem banker kravet om en mindstekapital på 1,5 mio. USD, og Tadsjikistans nationalbank gav dispensation til de banker, der ikke overholdt kravet. Den planlagte forøgelse af kravet til mindstekapital er blevet udskudt, således at kravet for de eksisterende banker vil blive hævet til 2 mio. USD ved udgangen af 2004 og ikke 2003. Ikke alle banker har fremlagt de påkrævede uafhængige revisionsrapporter over deres konti.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

Tadsjikistan har fået tildelt en bistandspakke bestående af et lån på 60 mio. EUR (udbetalt i marts 2001) og et samlet gavebistandsbeløb på op til 35 mio. EUR, som skal udbetales i årlige trancher indtil udgangen af 2004.

Da Tadsjikistan har gjort tilfredsstillende fremskridt med den makroøkonomiske politik og strukturreformen, har landet indtil videre fået tildelt de maksimale årlige gavebistandstrancher på 21 mio. EUR. På den anden side har EU ikke presset på med hensyn til den maksimale årlige gældstilbagebetaling, som ville have været mulig iht. aftalememorandummet. Både i 2001 og 2002 blev Tadsjikistan anmodet kun om at tilbagebetale 8 mio. EUR, mens EU i henhold til aftalememorandummet kunne have krævet 12 mio. EUR tilbagebetalt. Tadsjikistans udestående gæld til EU beløber sig nu til 44 mio. EUR. Det nøjagtige omfang af tranchen for 2003 og den fremskyndede tilbagebetaling (op til hhv. 7 og 12 mio. EUR) afhænger af resultaterne af delegationsbesøget, der finder sted i midten af marts 2004.

KORTFATTET STATUS OVER DEN ØKONOMISKE REFORM

1. Prisl liberalisering

De fleste priser er liberaliseret (med undtagelse af offentlige tjenester).

2. Handelsliberalisering

Relativt liberalt handelssystem, men med vedvarende ikke-toldmæssige barrierer. Importtolden blev harmoniseret til 5 % i maj 2002. Tadsjikistan har ansøgt om optagelse i WTO (observatørstatus siden juli 2001). Det Eurasiske Økonomiske Fællesskab (herunder Rusland, Belarus, Kasakhstan, Kirgisistan og Tadsjikistan) har til formål at fremme det regionale økonomiske samarbejde.

3. Valutasytem

Relativt liberal valutaordning. Sammenfald mellem den officielle valutakurs og børskursen i juli 2000, da et interbank-valutamarked trådte i funktion. Den nye valuta, somoni, blev indført i oktober 2000. Der er indført en ordning med styret flydning for somonien.

4. Udenlandske direkte investeringer

Beskedne udenlandske direkte investeringer, fordi landet opfattes som et højrisikoområde, trods et forholdsvis liberalt retsvæsen. Der er ingen retlige hindringer for udenlandske direkte investeringer eller udenlandsk besiddelse af aktier, ingen begrænsninger for hjemtagning af overskud og kapital. De udenlandske direkte investeringer tilførte BNP 3 % i 2002 og 1,4 % i 2003.

5. Pengepolitik

NBT's lokalafdelinger fortsatte udstedelsen af målrettede kreditter i slutningen af 2002 og begyndelsen af 2003 til virksomheder i bomuldssektoren. I februar 2003 udstedte NBT imidlertid et dekret, hvor man tilbagekaldte beføjelsen til at yde lån for ledelse og formænd i alle bankafdelinger.

6. Offentlige finanser

Regeringens samlede opkrævning af skatter og afgifter steg fra 14,7 % i 2002 til anslået 15,5 % af BNP. Denne stigning skyldes navnlig forbedret administration af momsen, herunder den endelige overgang til destinationsprincippet.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatiseringen af små virksomheder er i det store og hele afsluttet, men for de mellemstore og store virksomheders vedkommende er det gået langsommere i de seneste år. I juli 2003 iværksatte statens udvalg for statsejendom et udbud vedrørende seks store industriforetagender (mellem, stål, læderproduktion, elektronik og en skofabrik).

8. Reform af den finansielle sektor

Der er gjort fremskridt med at forbedre lovgivning og tilsyn i banksektoren. Der er indgået omstrukturingsaftaler mellem centralbanken og de fire største banker. Omstruktureringen af den statsejede Amonatbank er næsten gennemført. Den største bank, Agroinvestbank (AIB), har nu udarbejdet en endelig opgørelse over sine uerholdelige fordringer. AIB vil blive delt op i to uafhængige enheder: en forretningsbank og en ikke-bankmæssig finansiell institution, som skal finansiere aktiviteter i bomuldssektoren.

XI. UKRAINE

1. Resumé

Ukraine har fortsat stort set haft tilfredsstillende makroøkonomiske resultater i 2003. Væksten i BNP steg til 9,3 %, inflationen var på under 10 %, selv om den dog steg, hvilket skyldes en hurtig økonomisk vækst, og at fødevarepriserne ikke længere faldt. Statens finanser var næsten i balance ved udgangen af året.

Situationen for betalingsbalancen er stadig relativt tilfredsstillende. På betalingsbalancens løbende poster var der ved udgangen af 2003 et betragteligt overskud, grynnaen var fortsat stabil, og statens valutaeserver vokser fortsat. Desuden har Ukraine igen fået *adgang til de internationale kapitalmarkeder* med udstedelsen af adskillige eurobonds. De direkte udenlandske investeringer er dog lave.

Den gunstige makroøkonomiske situation står i kontrast til de utilfredsstillende fremskridt med *strukture reformerne*. Skønt myndighederne traf positive foranstaltninger inden for en række sektorer i 2003, er reformerne på områder som i energisektoren og privatiseringer af store virksomheder stadig skuffende.

IMF forventer ultimo marts 2004 at godkende et præventivt standby-arrangement (SBA) til Ukraine. I juli 2002 vedtog Rådet en afgørelse om en ny makrofinansiel bistand til Ukraine på op til 110 mio. EUR og annullering af den ikke-udbetalte del af 1998-lånefaciliteten. Drøftelserne om betingelser i tilknytning til den nye facilitet blev indledt i juni 2003.

2. Makroøkonomiske resultater

Ukraine har fortsat stort set haft tilfredsstillende makroøkonomiske resultater. Efter en nedgang til 4,1 % i 2002 steg væksten i BNP i faste priser til 9,3 % i 2003, hvilket i høj grad oversteg forventningerne. Væksten skyldes både gode eksportresultater og øget indenlandsk efterspørgsel.

Den markante økonomiske vækst har sammen med de hurtige lønstigninger og den aftagende virkning af det foregående fald i fødevarepriserne samt en mindre gunstig høst atter sat skub i inflationen. Efter den hidtil usete deflation i 2002 (da FPI faldt med 0,6 %) steg inflationen til 9,3 % ultimo 2003.

Budgetsituationen var bedre end forventet i 2003, hvilket kan tilskrives den økonomiske vækst, der indtraf hurtigere end forventet, og den forsigtige udgiftspolitik, og statens samlede regnskab sluttede året med et mindre underskud i kontanter (omkring ½ % af BNP). Det budget for 2004, som parlamentet har vedtaget, svarer til et konsolideret budgetmål på 1½ % af BNP. Nødvendigheden af at få afviklet forsinkelserne i momsrefusioner, presset på funktionærlønningerne og de mellemlange tendenser i pensionssystemet er sammen med behovet for at gå over til et enklere skattesystem, der giver mindre anledning til skævvridning, fortsat store udfordringer for finanspolitikken.

Efter den kraftige nedskrivning i 1999 har grynnaen været imponerende stabil. Kursen i faste priser er steget i de senere år, hvilket afspejler Ukraines kumulative inflation i forhold til

landets vigtigste handelspartnere, men kursen forventes at forblive på et relativt konkurrencedygtigt niveau.

Ukraines nationalbank har understøttet sin ordning med flydende kurs med en relativt forsigtig pengepolitik. Mens de pengepolitiske aggregater fortsatte deres hurtige vækst i 2003 (47 % for pengemængden og 30 % for den primære pengeforsyning), har dette i vid udstrækning afspejlet den øgede efterspørgsel efter nominelle reserver i forbindelse med den løbende proces med monetær finansiering.²

Situationen for betalingsbalancen er stadig relativt tilfredsstillende. Siden 1999 har der været et konstant overskud på de løbende poster. Det anslås, at overskuddet er faldet fra 7,7 % af BNP i 2002 til 6 % i 2003 på grund af den kraftige indenlandske efterspørgsel³. Det aktuelle overskud på betalingsbalancens løbende poster har bidraget til de betydelige valutaeserver, som i begyndelsen af februar 2004 udgjorde omkring 7,2 mia. USD (over tre måneders import)⁴. Den gældsomlægning, som i juli 2001 blev aftalt med kreditorerne fra Paris-klubben, har lettet Ukraines gældsafvikling i betydelig grad. Forholdet mellem gæld og afvikling af gæld har udvist en tendens i nedadgående retning siden 2000, selv om landets gældsafvikling forventes at stige midlertidigt i 2003-2006. I december 2002 fik Ukraine atter adgang til de internationale kapitalmarkeder med udstedelsen af eurobonds til en værdi af 350 mio. USD. Dette blev i begyndelsen af juni 2003 fulgt af udstedelsen af 10-årige eurobonds til en værdi af 800 mio. USD, som blev overtegnet og havde en årlig rente på kun 7,65 %⁵. Siden 2001 er spredningen i afkastet på ukrainske eurobonds på det sekundære marked blevet markant indsnævret, og de største internationale kreditvurderingsinstitutter har opgraderet Ukraine adskillige gange.

Ukraines betalingsbalance udviser imidlertid fortsat svagheder hvad angår indstrømning af udenlandske direkte investeringer. Trods de forbedrede makroøkonomiske resultater ligger indstrømningen af udenlandske direkte investeringer (se oplysningerne i den sammenfattende tabel over de økonomiske reformer) et godt stykke under de tal, der gør sig gældende for landene i Central- og Østeuropa. Et dårligt investeringsklima, herunder en uensartet og erhvervsfjendtlig lovgivning, utilstrækkelige fremskridt med strukturreformerne og politisk ustabilitet er mulige forklaringer på de skuffende resultater for udenlandske direkte investeringer.

3. Strukturreformer

Ukraines bemærkelsesværdige resultater på den makroøkonomiske front i de senere år står i kontrast til de utilstrækkelige fremskridt med strukturreformerne. Skønt myndighederne traf positive foranstaltninger inden for en række sektorer i 2003, er reformerne på områder som energisektoren og privatisering af store virksomheder stadig skuffende. I dette afsnit gennemgås den seneste udvikling på de reformområder, der er omfattet af betingelserne i EU's makrofinansielle bistand.

² Pengemængdens andel af BNP steg fra 10 % i 1996 til 29 % ultimo 2002.

³ Forholdet mellem overskuddet på de løbende poster i forhold til BNP er dog sandsynligvis overdrevet, da de officielle BNP-tal, som ikke ganske tager hensyn til Ukraines enorme sorte økonomi, i høj grad undervurderer BNP.

⁴ De seneste måneders stigning i valutaeserverne skyldes i vid udstrækning følgerne af dollarens markante fald, hvilket øger dollarværdien af de øvrige valutaers andel af Ukraines reserver.

⁵ I oktober 2003 udstedtes eurobonds til 200 mio. USD i samme serie (på lignende vilkår) for at opveje Verdensbankens udbetalinger, som var lavere end oprindeligt planlagt.

I løbet af 2003 var der visse tegn på, at privatiseringsprocessen var ved at komme i gang på ny. Efter to år, hvor privatiseringsindtægterne lå langt under målene, nåede regeringen over privatiseringsmålet på 2,23 mia. grynja i 2003.

Medio 2003 forelagde regeringen parlamentet et ambitiøst privatiseringsprogram på mellemlangt sigt, hvori man foreslår en reduktion af antallet af virksomheder, der fritages for privatisering af strategiske hensyn, samt at privatiseringsprocessen afsluttes i 2008. Vedtagelsen af programmet er imidlertid stødt på problemer i parlamentet.

Der gøres fremskridt med reformen af den finansielle sektor, hvor man søger at omstrukturere transaktionerne i den tabsgivende statslige sparekasse. I forbindelse med Verdensbankens Programmatic Adjustment Loan (PAL) underskrev myndighederne medio 2003 et forståelsesmemorandum, hvori man definerer en række overgangsforanstaltninger for at begrænse bankens udlånsaktiviteter og forberede en omfattende omstrukturering af bankens aktiviteter. Banksystemet er imidlertid fortsat præget af betydelige svagheder. Navnlig de uerholdelige fordringer udgør fortsat omkring en femtedel af de samlede udlån, og banksystemet er yderst koncentreret, idet de otte største banker står for over 60 % af de samlede aktiver.

Graden af finansformidling er fortsat lav, men banksystemet er udbygget kraftigt siden 2000. Denne hastige vækst er udtryk for en velkommen fornyet tillid til banksystemet på baggrund af den forbedrede makroøkonomiske situation. Men den indebærer også betydelige risici. Det hastigt stigende udlån giver bankerne problemer med at vurdere låneansøgningerne med tilstrækkelig omhu. For at bremse de uforholdsmæssige stigninger i udlånene hævdede centralbanken kravene til bankernes kapitalgrundlag fra 8 % til 10 % i juni 2003.

På handelsområdet fastholder Ukraine fortsat visse restriktioner, der er uforenelige med partnerskabs- og samarbejdsaftalen. Landet pålægger navnlig eksporttold og andre eksportrestriktioner på en række produkter og forskelsbehandler fortsat importerede produkter (navnlig biler og alkoholholdige drikke) ved anvendelse af visse indenlandske afgifter. Trods betydelige fremskridt i de senere år er der behov for en styrkelse af bestemmelserne for told, importtilladelser, tekniske standarder og håndhævelsen af intellektuelle ejendomsrettigheder for at bringe disse i bedre overensstemmelse med kravene i EU.

Ukraine ansøgte om medlemskab af WTO i 1994 og har afsluttet bilaterale forhandlinger om markedsadgang med i alt 23 WTO-medlemmer (herunder EU). Der mangler imidlertid fortsat aftaler om de ikke toldmæssige aspekter af forhandlingerne. Ukraine sigter mod medlemskab af WTO i 2004, muligvis samtidig med Ruslands tiltrædelse. EU støtter Ukraines forberedelser af sin indtræden i WTO ved at yde teknisk bistand.

Regeringen er i færd med at presse en ambitiøs skattereform gennem parlamentet, som sigter mod at mindske brugen af undtagelser og skattefritagelser, forbedre administrationen inden for skatteforvaltningen, begrænse skatteunddragelser og mindske den skævvridning, som skattesystemet medfører i øjeblikket. Reformen omfatter betydelige ændringer af den personlige indkomstskat, overskudsbeskatning og moms. Beskatningen af overskud blev sænket fra 30 % til 25 % i januar 2004, og en ny personlig indkomstskat med en fast sats trådte i stedet for den progressive beskatning sammen med et højere skattefrit grundbeløb. Parlamentet har også vedtaget lovgivning, der fører til en kraftig begrænsning af antallet af sektorer, der er moms fritaget.

For nylig er der også sket fremskridt med hensyn til at løse problemerne med restancer i momsrefusion til eksportører. I november 2003 vedtog man en handlingsplan for at løse problemerne med disse restancer, som på daværende tidspunkt beløb sig til omkring 3,2 mia. grynja eller omkring 1,3 % af BNP. I december udbetalte regeringen omkring 1,3 mia. grynja af disse restancer kontant. De resterende 1,9 mia. grynja blev konverteret til 5-årige statsobligationer i januar 2004.

I juni 2003 godkendte Verdensbanken et lån på 200 mio. USD til en styrkelse af Ukraines skatteforvaltning, hvoraf en del var rettet mod de underliggende faktorer, som forårsager de tilbagevendende restancer i momsrefusionerne. Kommissionen overvejer at supplere dette projekt med yderligere teknisk bistand på dette område.

Reformerne inden for energisektoren går fortsat langsomt, og Ukraine har stadig en af verdens laveste energieffektivitetsprocenter. Privatiseringen af de regionale elforsyningselskaber (oblenegos) er sat på vågeblus, og energipriserne ventes at ligge betydeligt under et niveau, hvor omkostningerne er dækket. Selv om inddrivelsen af betalinger er steget betydeligt i de senere år, plages energisektoren af restancer, både over for leverandører og staten (skatterestancer) og i forhold til sektorens egne debitorer. Omstruktureringen og privatiseringen af gassektoren udskydes gang på gang. Desuden lider regnskaberne og driften i det statsejede selskab, der kontrollerer gasmonopolet (Naftagas), under manglende åbenhed. I den nukleare sektor er drøftelserne om det EBRD/Euratom-finansierede K2R4-projekt, som har til formål at kompensere for lukningen af Tjernobyl ved at afslutte opførelsen af reaktorer i to andre kernekraftværker, stødt på en række vanskeligheder.

I de senere år har Ukraine gjort en betydelig indsats for at skabe større åbenhed i sine budgetprocedurer og regnskaber samt for at bringe bestemmelserne for bogføring og fortrolighed for virksomheder og finansinstitutioner i overensstemmelse med internationale standarder. På budgetområdet vedtog man i 2001 en ny budgetlovgivning, hvori man præciserer den udøvende og lovgivende magts finanspolitiske rolle og styrker åbenheden ved budgettransaktionerne. Regeringen har indført et forholdsvis moderne finansforvaltningssystem og er i færd med at tilpasse indberetningen af statistikkerne over statsfinanserne til IMF's regler for sådanne statistikker. Men der er fortsat tale om mangler på dette område. Det gælder navnlig, at revisionskammeret - den øverste eksterne revisionsinstitution, som blev etableret i 1997, ikke har ret til at revidere budgettets indtægtsside. I øjeblikket har revisionskammeret kun ret til at revidere skatte- og toldmyndighederne som udgiftsenheder (deres udgifter til elektricitet, lønninger, udstyr osv.). Midler uden for budgettet udgør også et problem. Opgørelser for disse fremlægges fortsat uden for det almindelige budget.

4. Gennemførelse af den makrofinansielle bistand

I juli 2002 vedtog Rådet en afgørelse om en ny makrofinansiell bistand til Ukraine på op til 110 mio. EUR. og annullering af den ikke-udbetalte del af 1998-lånefaciliteten. I marts 2003 gennemførte Kommissionen et delegationsbesøg i Kiev, hvor man drøftede de politiske betingelser, der skulle knyttes til den første tranche af lånet. Disse drøftelser kunne imidlertid ikke afsluttes i 2003, da der ikke forelå nogen fungerende finansieringsaftale med IMF.

Det forlængede arrangement, som IMF godkendte i 1998, udløb i september 2002. I december 2003 enedes IMF's embedsmænd med myndighederne om et udkast til hensigtserklæring og et memorandum over økonomiske politikker, hvori man beskriver et økonomisk program, der skal underbygges af et præventivt standby-arrangement. Ukraine har gennemført de

forudgående foranstaltninger, som IMF har krævet. Disse omfattede navnlig nettoudbetalingen af 800 mio. grynias i restancer på momsrefusioner til eksportører inden december 2003 samt afskaffelsen af de fleste momsfratagelser⁶. IMF's bestyrelse forventer ultimo marts 2004 at godkende det præventive standby-arrangement.

I begyndelsen af december 2003 godkendte Verdensbanken et nyt PAL på 250 mio. USD, som dækker adskillige af de områder, der er omfattet af strukturreformer⁷. Første tranche af dette lån (75 mio. USD) blev udbetalt efter bestyrelsens godkendelse.

⁶ I finansloven for 2004 afskaffede man midlertidigt (i et år) de fleste momsfratagelser. I begyndelsen af februar vedtog parlamentet en lov, som gjorde denne afskaffelse permanent.

⁷ Et første PAL på samme beløb blev godkendt i september 2001, og hele beløbet er udbetalt.

KORTFATTET STATUS OVER DE ØKONOMISKE REFORMER

1. Prisl liberalisering

De fleste priser er liberaliseret. Priserne på kollektive tjenesteydelser (såsom gas, elektricitet, opvarmning og huslejer) er undergivet administrativ kontrol og er hovedsagelig ikke-omkostningsdækkende.

2. Handelsliberalisering

Kvantitative restriktioner er ophævet for importens vedkommende, bortset fra få undtagelser begrundet i sundheds- og sikkerhedsmæssige hensyn. I 2001 indførte Ukraine en forholdsvis liberal toldlovgivning. Den handelsvægtede gennemsnitlige importtold var omkring 7 % ultimo 2002, og den faktiske gennemsnitlige importtold er endnu lavere som følge af udstrakt brug af fritagelser. På den anden side er der tale om en forholdsvis stor spredning i toldsatserne, mellem 0 % og 70 %, og der resterer fortsat nogle få eksportrestriktioner (på solsikkefrø, levende dyr, kohuder og -skind samt metalskrot). Partnerskabs- og samarbejdsaftalen med EU trådte i kraft den 1. marts 1998.

3. Valutasytem

Fuld konvertibilitet for de løbende poster (artikel VIII-status hos IMF) siden september 1996. Mellem september 1998 og august 1999 blev der indført visse valutarestriktioner for transaktioner på de løbende poster for at forsvare valutaen.

4. Udenlandske direkte investeringer

De direkte udenlandske investeringer er fortsat lave. Indstrømningen af udenlandske direkte investeringer var gennemsnitlig på kun 1,8 % af BNP i 1999-2002. Den akkumulerede nettoindstrømning af udenlandske direkte investeringer per capita mellem 1989 og 2001 var på under 100 USD.

5. Pengepolitik

Er hovedsagelig baseret på indirekte monetære instrumenter. Kreditter fra centralbanken til forretningsbankerne tildeles oftest ved Lombard-faciliteten, kreditauktioner og tilbagekøbsaftaler.

6. Offentlige finanser

De offentlige udgifter faldt fra ca. 70 % af BNP i 1992 til ca. 37 % af BNP i 2002. Den offentlige beskæftigelse faldt med 1 million (til 4,7 millioner) mellem 1994 og 1998. Statens konsoliderede underskud faldt fra 5,2 % af BNP i 1997 til 0,5 % af BNP i 2003. Socialsikringsbidragene, momsen og overskudsskatten er de vigtigste indtægtskilder og tegner sig tilsammen for ca. 70 % af statens konsoliderede skatteindtægter.

7. Privatisering og omstrukturering af virksomhedssektoren

Privatisering af mindre virksomheder er stort set gennemført. Over 9.500 virksomheder er privatiseret gennem en masseprivatiseringsordning (kuponer), der blev iværksat i begyndelsen af 1995. Privatiseringsprogrammet fokuserer nu på de større virksomheder, herunder virksomhederne i energi- og telekommunikationssektoren. Begrænset deltagelse af udenlandske eller strategiske investorer. Ifølge regeringen tegnede den private sektor sig for ca. 65 % af industriproduktionen i 2002.

8. Reform af den finansielle sektor

Siden 1997 er der gjort store bestræbelser på at styrke banktilsynet og -lovgivningen, herunder vedtagelse af love om centralbanken og bankaktiviteter i 1999-2000, indførelse af de nye internationale regnskabsstandarder og udarbejdelse af et nyt indberetningssystem for banker. De fleste banker er privatejede. Banksystemet er imidlertid fortsat sårbart, og flere af de største banker befinder sig i en kritisk situation. Kapitalmarkederne er fortsat underudviklede.

XII. PÅBEGYNDTE TRANSAKTIONER: ALBANIEN

I juni 2002 godkendte IMF et nyt PRGF-støttet treårigt program for perioden juni 2002-juni 2005. Revisionerne under dette program afsluttedes planmæssigt i januar og juli 2003. Under den seneste revision konstaterede IMF et resterende finansieringsunderskud på betalingsbalancen på omkring 46 mio. USD for 2004. I august 2003 indsendte de albanske myndigheder en ansøgning til Kommissionen om makrofinansiel bistand fra EU på lempelige vilkår.

I 1999 havde Rådet godkendt⁸ makrofinansiel bistand på op til 20 mio. EUR til Albanien i form af et lån. Bistanden, som blev stillet til rådighed i forbindelse med Kosovo-krisen, blev aldrig gennemført, da Kosovo-krisen viste sig at være forholdsvis kortvarig, flygtningene vendte hurtigt tilbage, og landets betalingsbalancesituation viste sig at være bedre end forventet. Derfor gjorde de albanske myndigheder Kommissionens tjenestegrene (første gang i december 1999 og anden gang i juni 2000) opmærksom på, at de ikke behøvede at modtage den makrofinansielle bistand fra Fællesskabet i form af et lån. Derfor fjernede Kommissionen denne fra bistandsprogrammet i 2001⁹.

Efter anmodningen fra Albanien i august 2003 og efter at have undersøgt situationen i samarbejde med IMF udarbejdede Kommissionens tjenestegrene et forslag til Rådets afgørelse om ophævelse af Rådets afgørelse fra 1999 og om makrofinansiel bistand til Albanien på 25 mio. EUR. Formålet med den nye bistand er at underbygge det PRGF-støttede program og støtte de albanske myndigheders indsats for at gennemføre reformer i forbindelse med stabiliserings- og associeringsprocessen. På grund af landets forholdsvis lave udviklingsniveau (Albanien har et BNP per capita på omkring 1400 USD og modtager stadig IDA-bistand) fandt man det hensigtsmæssigt at yde en betydelig del af bistanden i form af gavebistand (16 mio. EUR) og de resterende (9 mio. EUR) som et lån.

Forslaget blev udarbejdet under hensyntagen til kravene i den nye finansforordning. Der blev fremlagt en ex ante-evaluering af den planlagte bistand sammen med forslaget, og der blev indsat bestemmelser til sikring mod svig i Rådets afgørelse. Før Kommissionen går i gang med den faktiske udbetaling af bistanden, vil den kontrollere integriteten af Albanien's finansielle kredsløb og de administrative procedurer, der ventes at blive berørt af bistanden.

Kommissionen vedtog forslaget den 23. december 2003¹⁰. Efter høring af Europa-Parlamentet er næste skridt, at Rådet vedtager afgørelsen, hvilket ventes at ske i andet kvartal af 2004.

⁸ EFT L110, s. 13-15 - Rådets afgørelse (1999/282/EF) af 22. april 1999.

⁹ Jf. Beretning fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet om gennemførelse af den makrofinansielle bistand til tredjelande i 2001 - KOM(2002) 352.

¹⁰ KOM(2003) 834 endelig.

BILAG

Bilag 1A - MAKROFINANSIEL OG EKSTRAORDINÆR ØKONOMISK BISTAND FRA FÆLLESSKABET TIL TREDJELANDE I HENHOLD TIL DATOEN FOR RÅDETS BESLUTNING

Reelt udbetalt pr. ultimo december 2003 (i mio. EUR)

<u>Land</u>	<u>Godkendelser</u>			<u>Udbetalinger</u>			<u>Ikke udbetalt</u>
	<u>Dato for Rådets afgørelse</u>	<u>Rådets afgørelse nr.</u>	<u>Maksimum-beløb</u>	<u>Udbetalingsdato</u>	<u>Udbetalte beløb</u>	<u>I alt</u>	
Ungarn I (strukturtilpasningslån)	22.02.90	90/83/EF	870	Apr. 1990 Feb. 1991	350 260	610	260 (Suspenderet)
Den Tjekkiske og Slovakiske Forbundsrepublik (betalingsbalancelån)	25.02.91	91/106/EF	375	Mar. 1991 Mar. 1992	185 190	375	
Ungarn II (betalingsbalancelån)	24.06.91	91/310/EF	180	Aug. 1991 Jan. 1993	100 80	180	
Bulgarien I (betalingsbalancelån)	24.06.91	91/311/EF	290	Aug. 1991 Mar. 1992	150 140	290	
Rumænien I (betalingsbalancelån)	22.07.91	91/384/EF	375	Jan. 1992 Apr. 1992	190 185	375	
Israel (1) (strukturtilpasningslån)	22.07.91	91/408/EF	187,5	Mar. 1992	187,5	187,5	
Algeriet I (betalingsbalancelån)	23.09.91	91/510/EF	400	Jan. 1992 Aug. 1994	250 150	400	
Albanien I (betalingsbalancelån)	28.09.92	92/482/EF	70	Dec. 1992 Aug. 1993	35 35	70	
Bulgarien II (betalingsbalancelån)	19.10.92	92/511/EF	110	Dec. 1994 Aug. 1996	70 40	110	
Baltikum (betalingsbalancelån) heraf:	23.11.92	92/542/EF	220			135	85 (Suspenderet)
Estland			(40)	Mar. 1993	20	(20)	(20)
Letland			(80)	Mar. 1993	40	(40)	(40)
Litauen			(100)	Jul. 1993 Aug. 1995	50 25	(75)	(25)
Rumænien II (betalingsbalancelån)	27.11.92	92/551/EF	80	Feb. 1993	80	80	
Moldova I (betalingsbalancelån)	13.06.94	94/346/EF	45	Dec. 1994 Aug. 1995	25 20	45	
Rumænien III (betalingsbalancelån)	20.06.94	94/369/EF	125	Nov. 1995 Sep. 1997 Dec. 1997	55 40 30	125	
Albanien II (betalingsbalance-gavebistand)	28.11.94	94/773/EF	35	Jun. 1995 Okt. 1996	15 20	35	
Algeriet II (betalingsbalancelån)	22.12.94	94/938/EF	200	Nov. 1995	100	100	100 (Suspenderet)
Slovakiet (betalingsbalancelån)	22.12.94	94/939/EF	130	Jul. 1996			130 (Annulleret)
Ukraine I (betalingsbalancelån)	22.12.94	94/940/EF	85	Dec. 1995	85	85	
Belarus (betalingsbalancelån)	10.04.95	95/132/EF	55	Dec. 1995	30	30	25 (Suspenderet)
Ukraine II (betalingsbalancelån)	23.10.95	95/442/EF	200	Aug. 1996 Okt. 1996 Sep. 1997	50 50 100	200	
Moldova II (betalingsbalancelån)	25.03.96	96/242/EF	15	Dec. 1996	15	15	
FYROM I (betalingsbalancelån)	22.07.97	97/471/EF	40	Sep. 1997 Feb. 1998	25 15	40	
Bulgarien III (betalingsbalancelån)	22.07.97	97/472/EF	250	Feb. 1998 Dec. 1998	125 125	250	

Armenien, Georgien og Tadsjikistan (2) (strukturelt tilpasningslån og -gavebistand) heraf	17.11.97 28.3.00	97/787/EF ændret ved 00/244/EF	375			260	115
Armenien			(58)	Dec. 1998 (lån) Dec. 1998 (gave) Dec. 1999 (gave) Feb. 2002 (gave) Dec. 2002 (gave)	28 8 4 5,5 5,5	51	7
Georgien			(175)	Jul. 1998 (lån) Aug. 1998 (gave) Sep. 1999 (gave) Dec. 2001 (gave)	110 10 9 6	135	40
Tadsjikistan			(95)	Mar. 2001 (lån) Mar. 2001 (gave) Dec. 2001 (gave) Feb. 2003 (gave)	60 7 7 7	81	14
Ukraine III (betalingsbalancelån)	15.10.98 12.07.02	98/592/EF 02/639/EF	150	Jul. 1999	58	58	92 (Annulleret)
Albanien III (betalingsbalancelån)	22.04.99	99/282/EF	20				20
Bosnien I (3) (betalingsbalancelån og -gavebistand)	10.05.99 10.12.01	99/325/EF ændret ved 01/899/EF	60	Dec. 1999 (gave) Dec. 1999 (lån) Dec. 2000 (gave) Dec. 2000 (lån) Dec. 2001 (gave)	15 10 10 10 15	60	
Bulgarien IV (betalingsbalancelån)	08.11.99	99/731/EF	100	Dec. 1999 Sep. 2000	40 60	100	
FYROM II (4) (betalingsbalancelån and grant)	08.11.99 10.12.01	99/733/EF ændret ved 01/900/EF	80 18	Dec. 2000 (gave) Dec. 2000 (lån) Dec. 2001 (lån) Dec. 2001 (gave) Maj 2003 (gave) June 2003 (lån) Dec. 2003 (lån) Dec. 2003 (gave)	20 10 12 10 10 10 18 8	98	
Rumænien IV (betalingsbalancelån)	08.11.99	99/732/EF	200	Jun. 2000 Juli 2003 (lån)	100 50	150	50
Kosovo I (5) (Gavebistand - budgetstøtte)	19.02.00	00/140/EF	35	Mar. 2000 Aug. 2000	20 15	20 15	
Montenegro (5) (Gavebistand - budgetstøtte)	22.05.00	00/355/EF	20	Aug. 2000 Dec. 2000	7 13	20	
Moldova III (betalingsbalancelån)	10.07.00 19.12.02	00/452/EF 02/1006/EF	15				15 (Annulleret)
Kosovo II (3) (Gavebistand - budgetstøtte)	27.06.01	01/511/EF	30	Sep. 2001 Dec. 2002	15 15	30	
Serbien og Montenegro (tidl. FRJ) I (6) Ukraine IV (betalingsbalancelån)	16.07.01 12.07.02	01/549/EF 02/639/EF	345 110	Okt. 2001	225	345	110
Serbien og Montenegro II (tidl. FRJ) (7)	05.11.02	02/882/EF	130 (7)	Dec. 2002 (gave) Feb. 2003 (lån) Aug. 2003 (gave) Aug. 2003 (lån)	30 10 35 30	105	25
	25.11.03	ændret ved 03/825/EF	70				70
Bosnien II (8)	05.11.02	02/883/EF	60	Feb. 2003 (gave) Dec. 2003 (gave)	15 10	25	35
Moldova IV	19.12.02	02/1006/EF	15				15
I ALT			6170,5 (10)			5023,5	1201

- (1) Bistanden til Israel omfatter en hovedstol på 160 mio. EUR og gavebistand på 27,5 mio. EUR i form af rentestøtte.
- (2) Ekstraordinær økonomisk bistand, som omfatter et loft på 245 mio. EUR for lånene og et loft på 130 mio. EUR for gavebistanden
Af det samlede beløb på 375 mio. EUR blev maksimumbeløb på 58 mio. EUR, 175 mio. EUR og 95 mio. EUR reelt aftalt med modtagerlandene.
- (3) Omfatter en hovedstol på op til 20 mio. EUR og gavebistand på op til 40 mio. EUR.
- (4) Omfatter en hovedstol på op til 50 mio. EUR og gavebistand på op til 48 mio. EUR.
- (5) Ekstraordinær økonomisk bistand.
- (6) Omfatter en hovedstol på 225 mio. EUR og gavebistand på 120 mio. EUR.
- (7) Omfatter en hovedstol på 55 mio. EUR og gavebistand på 75 mio. EUR.
- (8) Omfatter en hovedstol på 20 mio. EUR og gavebistand på 40 mio. EUR.
- (9) Bruttobeløb

BILAG 1B - FÆLLESSKABETS MAKROFINANSIELLE BISTAND OG EKSTRAORDINÆRE FINANSIELLE BISTAND
 Status over faktiske udbetalinger pr. udgangen af december 2003 (i mio. EUR)

<u>Land</u>	<u>Godkendelser</u>			<u>Udbetalinger</u>			<u>Ikke udbetalt</u>
	<u>Dato for Rådets afgørelse</u>	<u>Rådets afgørelse nr.</u>	<u>Maksimumsbeløb</u>	<u>Udbetalingsdato</u>	<u>Udbetalte beløb</u>	<u>I alt</u>	
A. Tiltrædelseslande							
Baltikum (Betalingsbalancelån) heraf:	23.11.92	92/542/EF	220			135	85 (Suspenderet)
Estland			(40)	Mar. 1993	20	(20)	(20)
Letland			(80)	Mar. 1993	40	(40)	(40)
Litauen			(100)	Jul. 1993 Aug. 1995	50 25	(75)	(25)
Bulgarien I (Betalingsbalancelån)	24.06.91	91/311/EC	290	Aug. 1991 Mar. 1992	150 140	290	
Bulgarien II (Betalingsbalancelån)	19.10.92	92/511/EC	110	Dec. 1994 Aug. 1996	70 40	110	
Bulgarien III (Betalingsbalancelån)	22.07.97	97/472/EF	250	Feb. 1998 Dec. 1998	125 125	250	
Bulgarien IV (Betalingsbalancelån)	08.11.99	99/731/EF	100	Dec. 1999 Sep. 2000	40 60	100	
Den Tjekkiske og Slovakiske Forbudsrepublik (Betalingsbalancelån)	25.02.91	91/106/EF	375	Mar. 1991 Mar. 1992	185 190	375	
Ungarn I: (Strukturtilpasningslån)	22.02.90	90/83/EF	870	Apr. 1990 Feb. 1991	350 260	610	260 (Suspenderet)
Ungarn II (Betalingsbalancelån)	24.06.91	91/310/EF	180	Aug. 1991 Jan. 1993	100 80	180	
Rumænien (Betalingsbalancelån)	22.07.91	91/384/EF	375	Jan. 1992 Apr. 1992	190 185	375	
Rumænien II (Betalingsbalancelån)	27.11.92	92/551/EF	80	Feb. 1993	80	80	
Rumænien III (Betalingsbalancelån)	20.06.94	94/369/EF	125	Nov. 1995 Sep. 1997 Dec. 1997	55 40 30	125	
Rumænien IV (Betalingsbalancelån)	08.11.99	99/732/EF	200	Jun. 2000 juil-03	100 50	150	50
Slovakiet (Betalingsbalancelån)	22.12.94	94/939/EF	130			Annuleret (Jul. 1996)	130 Annuleret
I ALT (A)			3305			2780	525

B. Vestbalkan

Albanien I (Betalingsbalancelån)	28.09.92	92/482/EF	70	Dec. 1992 Aug. 1993	35 35	70	
Albanien II (Betalingsbalancelån)	28.11.94	94/773/EF	35	Jun. 1995 Okt. 1996	15 20	35	
Albanien III (Betalingsbalancelån)	22.04.99	99/282/EF	20				20 (Annulleret)
Bosnien I (1) (Betalingsbalancelån og -gavebistand)	10.05.99 ændret ved 10.12.01	99/325/EF 01/899/EF	60	Dec. 1999 (gave) Dec. 1999 (lån) Dec. 2000 (gave) Dec. 2000 (lån) Dec. 2001 (gave)	15 10 10 10 15	60	
FYROM I (Betalingsbalancelån)	22.07.97	97/471/EF	40	Sep. 1997 Feb. 1998	25 15	40	
FYROM II (2) (Betalingsbalancelån og -gavebistand)	08.11.99 ændret ved 10.12.2001	99/733/EF 01/900/EF	80 18	Dec. 2000 (gave) Dec. 2000 (lån) Dec. 2001 (lån) Dec. 2001 (gave) Maj 2003 (gave) June 2003 (lån) Dec. 2003 (lån) Dec.) 2003 (gave)	20 10 12 10 10 10 18 8	98	
Kosovo I (3) (Gavebistand, budgetstøtte)	19.02.00	00/140/EF	35	Mar. 2000 Aug. 2000	20 15	35	
Kosovo II (3) (Gavebistand, budgetstøtte)	27.06.01	01/511/EF	30	Sep. 2001 Dec. 2002	15 15	30	
Montenegro (3) (Gavebistand, budgetstøtte)	22.05.00	00/355/EF	20	Aug. 2000 Dec. 2000	7 13	20	
Serbien og Montenegro I (tidl. FRJ) (4)	16.07.01 ændret ved 10.12.2001	01/549/EF 01/901/EF	345	Okt. 2001 (gave) Okt. 2001 (lån) Jan. 2002 (gave) Aug. 2002 (gave)	35 225 40 45	345	
Serbien og Montenegro II (tidl. FRJ) (5) (Betalingsbalancelån og -gavebistand)	05.11.02 ændret ved 25.11.03	02/882/EF 03/825/EF (7)	130 70	Dec. 2002 (gave) Feb. 2003 (lån) Aug. 2003 (gave) Aug. 2003 (lån)	30 10 35 30	105	25 70
Bosnien II (6) (Betalingsbalancelån og -gavebistand)	05.11.02	02/883/EF	60	Feb. 2003 (gave) Dec. 2003 (gave)	15 10	25	35
I ALT B			1013			863	150

(1) Omfatter hovedstol på 20 mio. EUR og gavebistand på 40 mio. EUR.

(2) Omfatter hovedstol på op til 50 mio. EUR og gavebistand på op til 48 mio. EUR.

(3) Ekstraordinær finansiel bistand.

(4) Omfatter hovedstol på 225 mio. EUR og gavebistand på 120 mio. EUR.

(5) Omfatter hovedstol på 55 mio. EUR og gavebistand på 75 mio. EUR.

(6) Omfatter hovedstol på 20 mio. EUR og gavebistand på 40 mio. EUR.

(7) Omfatter hovedstol på 25 mio. EUR og gavebistand på 45 mio. EUR.

C. Nye Uafhængige Stater (NUS)

Armenien, Georgien og Tadsjikistan (8) (Strukturtilpasningslån og -gavebistand) heraf Armenien	17.11.97 ændret ved 28.3.00	97/787/EF 00/244/EF	375			260	115
			(58)	Dec. 1998 (lån)	28	(51)	(7)
				Dec. 1998 (gave)	8		
				Dec. 1999 (gave)	4		
				Feb. 2002 (gave)	5,5		
				Dec. 2002 (gave)	5,5		
Georgien			(175)	Jul. 1998 (lån)	110	(135)	(40)
				Aug. 1998 (gave)	10		
				Sep. 1999 (gave)	9		
				Dec. 2001 (gave)	6		
Tadsjikistan			(95)	Mar. 2001 (lån)	60	(74)	(21)
				Mar. 2001 (gave)	7		
				Dec. 2001 (gave)	7		
Belarus (Betalingsbalancelån)	10.04.95	95/132/EF	55	Dec. 1995	30	30	25 (Suspenderet)
Moldova I (Betalingsbalancelån)	13.06.94	94/346/EF	45	déc-94	25	45	
				Aug. 1995	20		
Moldova II (Betalingsbalancelån)	25.03.96	96/242/EF	15	Dec. 1996	15	15	
Moldova III (Betalingsbalancelån)	10.07.00 19.12.02	00/452/EF 02/1006 EC	15				15 (Annulleret)
Moldova IV (Betalingsbalancelån)	19.12.02	02/1006/EF	15 <i>(15)</i>				15
Ukraine I (Betalingsbalancelån)	22.12.94	94/940/EF	85	Dec. 1995	85	85	
Ukraine II (Betalingsbalancelån)	23.10.95	95/442/EF	200	Aug. 1996	50	200	
				Okt. 1996	50		
				Sep. 1997	100		
Ukraine III (Betalingsbalancelån)	15.10.98 12.07.02	98/592/EF 02/639/EF	150	Jul. 1999	58	58	92 (Annulleret)
Ukraine IV (Betalingsbalancelån)	12.07.02	02/639/EF	110 <i>(15)</i>				110
I ALT C			1065 (9)			693	372
D. Middelhavslande							
Israel (9) (Strukturtilpasningslån til nedsat rente)	22.07.91	91/408/EF	187,5	Mar. 1992	187,5	187,5	
Algeriet I (Betalingsbalancelån)	23.09.91	91/510/EF	400	Jan. 1992	250	400	
				Aug. 1994	150		
Algeriet II (Betalingsbalancelån)	22.12.94	94/938/EF	200	Nov. 1995	100	100	100 (Suspenderet)
I ALT D			787,5			687,5	100
I ALT A+B+C+D			6170,5			5023,5	1147

(8) Ekstraordinær finansiel bistand, som omfatter et loft på 245 mio. EUR for lån og et loft på 130 mio. EUR for gavebistand. Af det samlede beløb på 375 mio. EUR blev maksimalbeløb på 58 mio. EUR, 175 mio. EUR og 95 mio. EUR rent faktisk aftalt med modtagerlandene.

(9) Bistanden til Israel omfatter et hovedstol på 160 mio. ECU og gavebistand på 27,5 mio. ECU i form af rentegodtgørelse.

**Bilag 2: Betalingsbalancestøtte til modtagere af
makrofinansiel bistand fra EU efter bidragyder, 1990-2003 (1)**

2a. I mio. USD

	1990	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
IFI	419	5607	1564	4086	1877	250	732	2800	1751	36	439	1128	407
IMF	219	4177	909	3206	1477	195	584	2200	1009	12	284	860	307
Verdensbanken	200	1430	655	880	400	55	148	600	742	24	155	268	100
Bilaterale	1619	5600	708	11202	3885	67	582	168	872	238	3483	305	145
EU (2)	1108	2190	423	855	330	19	329	168	556	189	375	196	84
Andre bilaterale (3) heraf	511	1406	285	702	150	10	73		264	49	93	81	
USA		35		100		10	15		75	13	22	17	
Japan	200	850	120	350	150		54		22	7		6	
Gældssanering		2004		9645	3405	38	180		52		3015	28	61
Paris-klub		554		4920					52		3015	24	
London-klub				4380								4	
Andre (4)		1450		345	3405	38	180						61

2.b I procent af samlede forpligtelser, herunder gældssanering

	1990	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
IFI	21	50	69	27	33	79	55	94	66	13	11	79	74
IMF	11	37	40	21	26	62	44	74	38	4	7	60	56
Verdensbanken	10	13	29	6	7	17	11	20	28	9	4	19	18
Bilaterale	79	51	32	74	68	21	44	6	33	87	90	21	26
EU (2)	54	20	19	6	6	6	25	6	21	69	10	14	15
Andre bilaterale (3) heraf	25	13	13	5	3	3	5		10	18	3	1	
USA		0		1		3	1		3	5	1		
Japan	10	8	5	2	3		4		1	3			
Gældssanering		18		63	59	12	14		2		77	6	11
Paris-klub		5		32					2		77	6	
London-klub				29									
Andre (4)		13		2	59	12	14						11

2c. I procent af samlede forpligtelser, gældssanering ikke medregnet

	1990	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
IFI	21	61	69	73	80	90	65	92	68	13	48	85	83
IMF	11	45	40	57	63	70	52	59	39	4	31	54	63
Verdensbanken	10	16	29	16	17	20	13	33	29	9	17	31	20
Bilaterale	79	39	32	27	20	11	36	8	31	87	51	20	17
EU (2)	54	24	19	15	14	7	29	8	21	69	41	14	17
Andre bilaterale (3)	25	15	13	12	6	4	7		10	18	10	6	
heraf													
USA		0		2		4	1		3	5	2		
Japan	10	9	5	6	6		5		1				

(1) Baseret på Rådets afgørelser om EU's transaktioner.

Ingen transaktioner vedtaget i 1993.

(2) EU's makrofinansielle bistand.

(3) Inkl. EU's medlemsstater.

(4) Lån fra sammenslutning af forretningsbanker til Algeriet i 1991, sanering af Ukraines gæld til Rusland og Turkmenistan i 1994 og 1995, omlægning af Moldovas gæld til Rusland i 1996, omlægning af Bulgariens og FYROM's gæld i 1997 og kombineret sanering af Serbien-Montenegros gæld til Paris-/London-klubberne i 2003.

**Bilag 2.1.: Betalingsbalancestøtte til modtagere af
makrofinansiel bistand fra EU efter bidragyder, 2002-2003 a)
(i mio. USD og i procent af samlede forpligtelser og udbetalinger)**

Betalingsbalancestøtte 2002

	I ALT				Kosovo*				Forbundsrepublikken Jugoslavien			
	Forpligtelser		Udbetalinger		Forpligtelser		Udbetalinger		Forpligtelser		Udbetalinger*	
	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%
IFI	1128	79	559	72					30	19	15	22
IMF	860	60	321	41								
VB (politikbaseret)	268	19	238	31					30	19	15	22
Bilateralt	304	21	216	28	3	100	17	100	131	81	53	78
EU	196	14	143	18			14	82	64	40	21	31
USA	17	1							17	11		
Japan	5	6	5	1	3	100	3	18	2	1	2	3
Anden bilateral støtte	58	4	40	5					48	30	30	44
Gældssanering	28	2	28	4								
London-klubben	4	5	4	1								
Paris-klubben	24	2	24	3								
Øvrige												
I alt	1432	100	775	100	3	100	17	100	161	100	68	100
	<u>Bosnien-Hercegovina</u>				<u>Serbien og Montenegro</u>				*Pr. november 2002			
	Forpligtelser		Udbetalinger		Forpligtelser		Udbetalinger					
	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%				
IFI	103	79	89	96	995	88	455	76				
IMF	40	31	26	28	820	72	295	49				
VB (politikbaseret)	63	48	63	68	175	15	160	27				
Bilateralt	28	21	4	4	142	12	142	24				
EU	24	18			108	9	108	18				
USA												
Japan												
Anden bilateral støtte					10	1	10	2				
Gældssanering	4	3	4	4	24	2	24	4				
London-klubben	4	3	4	4								
Paris-klubben					24	2	24	4				
Øvrige												
I alt	131	100	93	100	1137	100	597	100				

Betalingsbalancestøtte 2003

	<u>I ALT</u>				<u>Kosovo*</u>				<u>FYROM</u>			
	<u>Forpligtelser</u>		<u>Udbetalinger</u>		<u>Forpligtelser</u>		<u>Udbetalinger</u>		<u>Forpligtelser</u>		<u>Udbetalinger*</u>	
	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%
IFI			407	74								
IMF			307	56								
VB (politikbaseret)			100	18								
Bilateralt	79	100										
EU			84	15								
USA												
Japan												
Anden bilateral støtte												
Gældssanering	79	100	61	11								
London-klubben												
Paris-klubben												
Øvrige												
I alt	79	100	552	74								
	<u>Bosnien-Hercegovina</u>				<u>Serbien og Montenegro</u>				*Pr. november 2002			
	<u>Forpligtelser</u>		<u>Udbetalinger</u>		<u>Forpligtelser</u>		<u>Udbetalinger</u>					
	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%	mio. USD	%				
IFI							407	74				
IMF							307	56				
VB (politikbaseret)							100	18				
Bilateralt					79	100	145	26				
EU							84	15				
USA												
Japan												
Anden bilateral støtte												
Gældssanering					79	100	61	11				
London-klubben												
Paris-klubben												
Øvrige												
I alt					79	100	552	100				

a) Udbetalinger vises under året for de tilhørende forpligtelser.

* (ekskl. specifik donorbistand til budgettet)

BILAG 3: Udvalgte økonomiske indikatorer

	2000	2001	2002	2003	
BNP i faste priser	(% ændring)				
Albanien	7,3	7,6	4,7	6,0	6,0
Armenien	6,0	9,6	12,9	7,0	13,9
Bosnien-Hercegovina	5,0	4,5	5,5	5,5	3,5
Bulgarien	5,3	4,1	4,8		4,5
Serbien og Montenegro	6,7	4,0	4,0	4,5	3,0
FYROM	4,5	-4,5	0,7	2,8	3,0
Georgien	1,9	4,7	5,3	7,0	8,6
Moldova	2,1	6,1	7,2	5,0	6,5
Rumænien	2,1	5,7	5,0		4,9
Tadsjikistan	8,3	10,2	9,1	9,0	10,3
Ukraine	4,5	9,1	4,8		9,0
Forbrugerpriser (årets udgang)	(% ændring)				
Albanien	4,2	3,5	1,7	2,8	3,6
Armenien	0,4	2,9	2,0	2,0	8,6
Bosnien-Hercegovina (??)					
Forbundet	2,0	1,9	-0,2	0,0	0,0
Republika Srpska	15,0	7,0	1,7	1,7	1,7
Bulgarien	11,4	4,8	3,8		5,6
Serbien og Montenegro	115,0	39,0	14,2	2,0	8,0
FYROM	6,1	3,7	1,0	2,2	2,6
Georgien	4,6	3,4	5,4	4,5	7,0
Moldova	18,5	6,5	4,4	8,0	11,7
Rumænien	40,7	30,3	17,8		14,1
Tadsjikistan	61,0	12,5	12,2	9,0	13,7
Ukraine	27,0	6,1	-0,6		9,3
Budgetbalance	(Procent af BNP)				
Albanien	-9,2	-8,2	-6,9	-5,6	-6,4
Armenien *	-4,0	-4,0	-2,6	-3,4	-2,2
Bosnien-Hercegovina (off. sektor)	-9,9				
Forbundet	-2,3	-0,6	-1,7	0,6	0,7
Republika Srpska	-2,9	-2,0	0,0	0,4	0,5
Bulgarien	-0,6	0,2	-0,8	-0,8	-0,1
Serbien og Montenegro	-0,9	-1,4	-4,5	-4,5	-4,5
FYROM	1,8	-7,2	-5,7	-2,5	-1,5
Georgien *	-3,9	-1,6	-1,9	-1,7	-1,1
Moldova	-3,1	-0,1	-1,8	-2,2	-0,2
Rumænien	-4,6	-3,3	-2,6		-2,3
Tadsjikistan	0,2	-0,1	-0,1	0,9	0,9
Ukraine	-1,5	-1,6	1,0		-0,5

Løbende poster	(Procent af BNP)					
Albanien			-3,2	-6,5	-6,3	-6,1
Armenien **	-19,8	-10,0	-6,6	-6,5	-6,5	-7,7
Bosnien-Hercegovina	-20,9	-15,5	-18,5	-17,5	-17,5	-17,5
Bulgarien	-5,4	5,0	6,1			6,5
Serbien og Montenegro	-3,9	-8,8	-8,8	-8,6	-8,6	-8,1
FYROM	-2,1	-6,8	-8,6	-6,3	-6,3	-6,2
Georgien **	-13,7	-6,5	-6,0	-11,0	-11,0	-10,1
Moldova	-4,4	-6,5	-6,0	-11,0	-11,0	-10,1
Rumænien	-3,9	-5,5	-3,4			-5,8
Tadsjikistan	-3,9	-7,2	-2,7	-1,3	-1,3	-2,9
Ukraine	4,0	3,5	7,7			6,0
Officielle valutareserver (årets udgang)	(Måneders import)					
Albanien		4,2	4,3	4,3	4,4	4,4
Armenien		3,5	3,6	4,7	4,3	4,0
Bosnien-Hercegovina		2,1	5,0	4,8	4,7	4,5
Bulgarien		5,4	5,0	6,1		6,5
Serbien og Montenegro		1,2	2,4	3,2	4,5	4,5
FYROM		3,5	4,7	4,1	4,0	4,0
Georgien		1,0	1,4	1,8	1,3	1,5
Moldova		2,4	2,1	2,1	2,9	2,2
Rumænien		3,7	3,0	4,0		3,7
Tadsjikistan		1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Ukraine		0,8	1,9	2,5		3,3

(1) Evt. program mål i IMF-programmerne.

På kontantbasis.

** Ekskl. offentlige overførsler.

*** Konsolideret budget for Kosovo før gavebistand

Kilder: Nationale myndigheder og IMF